

53085

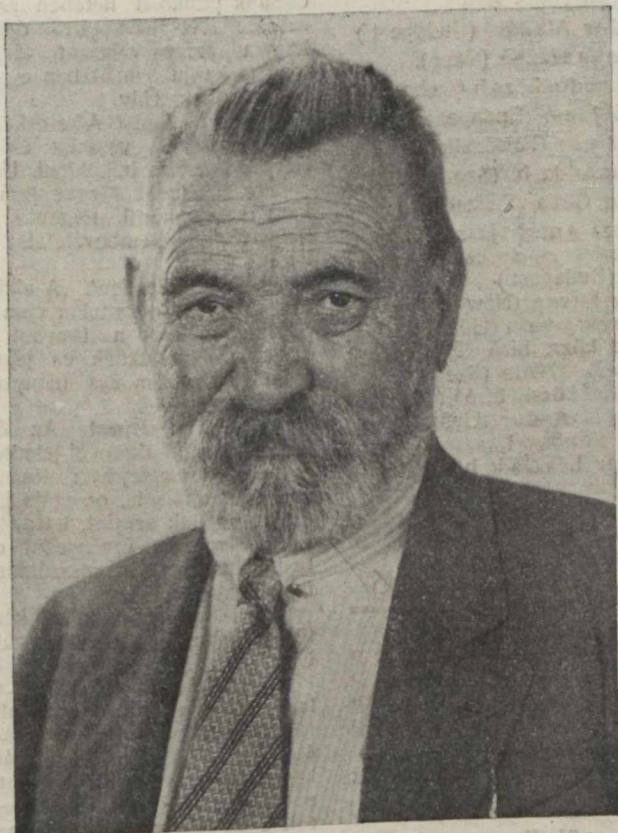
HARGITAVÁRALJA

A Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye
Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata

Felelősszerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő:
ADÁM ÉVA

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

GAÁL MÓZES

székely író 1863—1936.

IV. évf. 12. sz.

ára: 60 fillér

Központi szerkesztőség és kiadóhivatal :
Szeged, Csemegi u. 4. Telefon : 21—06.

Budapesti szerkesztőség :

X., Stróbl Alajos u. 7. fszt. 445.

Telefon : 1-44-8-33.

Főszerkesztő : Budapest, IV.,
Bástya u. 35. II. 6. Telefon : 184-406
Előfizetések és egyéb anyagi küldemé-
nyek Szegedre, szellemiek a budapesti
és a szegedi szerkesztőséghez egyaránt
küldhetők.

Csekklapunk száma : 43.002

Lapunk amerikai területen megrendelhető
amerikai szerkesztő irodánkban.

Címe: **Stephen De Losonczy C. E.**
mérnöki irodája 1541—3 rd. avenue
New-York USA.

A szerkesztőség tagjai :

Sz. Solymos Bea

Dr. vitéz Bodor Aladár (Budapest.)

Dr. Boga Dezső (Tápe.)

Dr. Fazakas Sándor közs. b. (Debrecen.)

Dr. Filó János (Budapest.)

Gáli István (Felsőgalla.)

Dr. Gonda Tibor k. b. (Szombathely.)

Hoffmann Géza (Szilasliget.)

Dr. Kemenes Antal (Jászberény.)

Dr. v. Kolosváry Borcsa Mihály
(Budapest.)

Losonczy István (New-York.)

Máté-Törék Gyula (Gödöllő.)

Mezey Árpád közs. bír. (Felsőgalla.)

Dr. Némegy Gyula (Szeged.)

Péterfy Gyula közs. bír. (Kispest.)

Reményik Andor (Győr.)

Dr. Farczádi Sándor László (Bpest.)

Tordai Sándor László k. b. (Gödöllő.)

Tamás Károly (Gödöllő.)

Tiboldi József (Pestszenterzsébet.)

Futásfalvi Vargyassy Márton k. b.

(Pestszenterzsébet)

Xantus Elek közs. bír. (Gyömrő.)

Előfizetési díj Magyarországon :

Egész évre — — — — 10.— P

Félévre — — — — 5.50 P

Negyedévre — — — — 3.— P

Számonkint — — — — 0.60 P

Európában :

Egész évre — — — — 10 s. v. frank

Európán kívül : 3 dollár.

Szerkesztői üzenetek.

A kéziratokat vissza nem adjuk.

Csak válaszbtelleggel ellátott levelek
válaszolunk.

Előfizetések csekkzámlánk számával
(43.002) ellátott blanco csekkklapon is
beküldhetők.

P. A. Jászberény. A versek ked-
ves dalszerű dolgok, de oly bőségesen
el vagyunk halmozva verssel, hogy a
legjobbakkal sem igen tudunk helyet
szorítani. Türelmet kérünk hát, míg
sorra vehetjük. Üdvözlét.

R. Gy. Győr. Örülünk a szeren-
csés visszaérkezésnek. Az előfizetés
megújítása is örömet szerzett, csak ép-
pen az a zavaró, hogy azt újra postára
kell adnunk, mert az előfizetési díja-
kat egyenesen Szegedre kell küldeni.
Meleg üdvözlét.

Dr. v. B. A. Bpest. Jól esett ol-
vasnunk a kedves dolgokat. Még job-
ban esett látnunk, hogy gondol ránk.
Sorra jönnek minél előbb. Okulárra se
volt szükségünk. Meleg üdvözlét.

Miklovári Gy. J. Bpest. Munka-
társunk pünkösdi hetében személyesen
kereste. Az átnézendő dolgokat ott
hagyta. Szíves válaszát várjuk, talán
meg is kapjuk, miközben e soraink ke-
zéhez jutnak. Üdv.

Dán S. Bpest. A kereskedelmi ada-
tokat szívesen vesszük és közöljük.
Kérjük mielőbb beküldeni. Üdv.

H. E. Bpest. Megkaptam. Nemso-
kára sorra kerül. Régebbi üzenetem
megértő figyelembevételét ismételten
kérem. Üdv.

H. G. Szilasliget. A cikksorozatot
befejezettnek egyáltalán nem tekintjük.
Sorra jönnek és a további folytatást
várjuk. Nagyértékűek és jelentőségtel-
jesek. A sorszámozás hiányzott. Szív.
üdvözléssel.

Uzindur. Bpest. Az ékes írást
megkaptam. A dodonai jelentésnek igen
egyszerű a megfejtése: Rossz volt az
álláspont alfája is, omegája is! A mi
értelmezésünk szerint, ha az arany kö-
zépút elve nem érvényesül e kérdé-
sben, a hullámok megmozdulnak s majd
megdagadnak. Üdv!

Zaizoni. Az írásokat kézhez vet-
tük. Alkalomadtán levélben válaszolunk.
Üdy.

ELŐFIZETŐINKHEZ! Lapunk je-
len számához csekklapot mellékelünk.
Mindazokat, akik lapunkat járni nem
óhajtják, hátralékaik beküldésére, azo-
kat, akik időközben előfizettek előfi-
zetésük megújítása érdekében, a csa-
tolt csekklap megőrzésére, azokat pe-
dig, akiknek egynegyed, félévi vagy
éves előfizetésük június végével le-
jár, előfizetésük mielőbbi megújítá-
sára szeretettel kérjük. A Hargitavár-
alja kiadóhivatala.

Árpád nyomda nyomása
Nyomdáért lelel Sziifner János

Felelős lapkiadó tulajdonos: **C s. J ó s a J á n o s.** községi bír.

HARGITAVÁRALJA

a Hargitaváralja jelképes székely községek hív. közlönye.

Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Felelős szerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő;
Á d á m É v a

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Felelős szerkesztőnk kitüntetése

Vannak pillanatok az ember életében, amikor a szívéből úgy tör elő az érzés melegsége, akárcsak a fűrógép nyomán a kristálytisza forrás bő vize magasra lövelve tör fel a föld mélyéből s miközben a hófehér víztömegben a nap aranyló sugarai megtörnek s a szírvány színeit visszatükrözik, azonközben milliárd és milliárd szemcsére oszolva porzik szét a víztömeg s hull vissza a földre, hogy ott annak áldásává váljon, akkép a szívből kiáradó szeretet melege áthatja, izzásba hozza másoknak a szívét s az addig csak szunnyadozó eszmét és gondolatot felébresztve hasonló érzésre és gondolatra bírja az elmét is s amikor a megértő jószág annak állandóságát biztosítja, akkor a célkitűzés helyességét, az utépítés szükségességét nemcsak nyilvánvalóvá teszi, hanem az igazság érvényrejutását, diadalát is biztosítja.

Örök igazság, hogy az ember szívére és lelkére a körötte mozgó és zajgó világ minden megnyilvánulása befolyással volt, van és lesz. Nem történhetik semmi köröttünk és kívülünk, hogy annak nyomát ne éreznénk. Minél élénkebbek ezek a behatások, annál dúsabb az érzés és gondolat nemessége és gazdagsága és annál áldásosabb a kifelé hatás, a mások szívére és lelkére gyakorolt befolyás. Így válik az eszme és gondolat közkinccsé s nyer halhatatlanságot, mert célkitűzéseiben és elért eredményeiben a várva-várt szebb és boldogabb jövődőrt esengő szív és lélek reménységeinek valóraválását, beteljesülését észleli, tapasztalja és látja.

Hány, de hány embernek élt és él szívében a vágy, hogy az átkos trianoni szerződéssel részeire szaggatott Magyarország újból egy és egész legyen, hány, de hány ember kél reggel és fekszik este azzal a gondolattal, hogy bárcsak Erdély újból visszatérne, ismét a miénk lenne. Az óhajok, kívánságok és vágyak hasztalanul élnek szívünkben és lelkünkben, ha valóra válásukat a rendelkezésünkre álló eszközök és módok által tetté nem kovácsoljuk. Ehhez az első feltétel a rendíthetetlen hit, az áldozatkészség és a kemény, elszánt elhatározás, az akarat. Az egy tömegben élő emberek meggyőzésére és egyetakarásának előmozdítására elég a szó is, de a szétszórtan élők között az igehirdetésére csak az írás, a betű az egyetlen eszköz.

Csikszentgyörgyi Jósa Jánost ez a gondolat vezette akkor, mikor elhatározta, hogy Erdély visszaszerzéséért lapot indít. Az elhatározást követte a tett és „*Hargitaváralja*” címmel három esztendővel ezelőtt megindította a lapot és azóta sem szűnt meg a kitűzött szent cél érdekében munkálkodni. Voltak, akik nyomban megérezték, hogy ez az egyedüli út, amely a szétszórta élő erdélyiek között egy szétszakhíthatatlan kapcsot teremt s egyben alkalmat ad minden egyes erdélyi embernek arra, hogy elgondolásait a többiekkel közölje, hogy hirdesse az eszmét s minden tőle telhetőt elkövessen annak valóra váltásáért. Ma az alapítás, a megindítás óta eltelt három esztendő után jóleső érzéssel állapítjuk meg, hogy helyes volt a kezdeményezés, hogy nem ok nélküli volt a sok munka és fáradtság, hogy nem hiábavaló volt a tengernyi áldozat, mert most már biztos alapokra fektetve nyugodtan végezhetjük munkánkat és teljesíthetjük szent kötelességünket. Egyre nő a táborunk, egyre erősödünk és egyre bátrabban szólhatunk és cselekedhetünk. A szívós kitartás, az eltökélt szándék s a kemény akarat elsöpört minden akadályt s félre állított minden gátlást, mert — mi tagadás — voltak egy páran, akik, ki tudja milyen okokból Jósa törekvéseit el akarták gáncsolni, vélvén, hogyha Jósát félrelökhetik, akkor a maguk részére elégtételt kapnak. Ezek azonban elfeledték, hogy az eszmét megfojtani nem lehet s ime az idő nem nekik, hanem Jósának és általa képviselt eszmének adott igazságot és szolgáltatott elégtételt. Tudjuk, hogy Jósa nemcsak a „*Hargitaváralja*” hasábjain fejt ki élet és világ nézeteit, hanem széleskörű munkásságot fejt ki a tudományos, a szépirodalmi és a művészeti élet terén is. Ezt a sokoldalú, termékeny munkásságot honorálta az *Országos Gárdonyi Társaság* a folyó hó 10-én megtartott közgyűlésén, mikor is Csikszentgyörgyi Jósa János tanár, felelős szerkesztő és lapkiadótulajdonos, író egyhangú szavazattal tagjai közé választotta. Nagy és jelentőségteljes ez a megtiszteltetés Jósa János részére és mi, a szerkesztőtársak nagyon boldogak és megelégedettek vagyunk, hogy Jósa Jánost, az igaz és őszinte barátot, az önzetlen lelkű hazafit, a „*Hargitaváralja*” lap alapítóját, fenntartóját, kiadótulajdonosát elsőnek üdvözölhetjük és köszönhetjük. A jó Isten áldása és kegyelme legyen vele mindenkoron és tartsa meg Őt nekünk, hogy vele és általa tovább küzdhessünk és harcolhassunk *Erdélyért*, a Székelyföldért, fajtánkért s ekkép az integer *Magyarorszáért*!

Szacsvay József dr.

Adalék Erdély történetéhez

(— *Harc az iskolákért*, —)

A békeidőkben a magyar kormányok elkövették azt a nagy tanügypolitikai hibát, hogy a nemzetiségi helyeken egymásután állították fel az állami alsó és felsőfokú iskolákat s ezzel kapcsolatban a legtöbb helyen megszüntették a felekezeti tanintézeteket. Ennek az lett azután a szomorú következménye, hogy az imperium változásakor, az állami és községi iskolák — az elemitől az egyetemig — egy csa-

pásra román iskolákká alakultak át, a magyarság pedig iskola nélkül maradt.

A végzetesen szorongató helyzetben aztán *egy olyan esemény történt Erdélyországban, amelyhez hasonló tán sohasem fordult elő a keresztény felekezetek közt az öt világrészben.* A magyar iskolák s vele a magyar nép megmentésére Erdély három püspöke: *gróf Majláth Gusztáv Károly r. kat., az agg Ferencz József unitárius, Nagy Károly ref. püspök és Ravasz László ref. püspökhelyettes felekezetközi egyesülést hoztak létre,* a híveknek az iskolák érdekében közös megadóztatása s a rendelkezésre álló felekezeti iskolák közös használatra bocsátása tárgyában. Csak az őskeresztények lelkében lehetett meg az összetartozandóságnak az a szent harmóniája, ami egybehozta és egybefűzte a három felekezet főpásztorait a közös veszedelem pillanatában, szent örömmel és büszke önérettel töltve el minden erdélyi magyar ember lelkét a testvéri kézfogás. De átadom itt a szót magának dr. Ravasz Lászlónak, aki a dunamelléki püspöki beiktatása alkalmával erről az eseményről így nyilatkozott:

„Én Erdélyből jöttem, amint mondani szokás a vallásszabadság klasszikus földjéről. Három esztendőt töltöttem ott a nagy összeomlás óta. Helyzetemnél és munkámnál fogva sokszor vezetőhelyre kerültem és résztvettem Erdély ügyeinek irányításában, és boldogan emlékezem vissza erre az időre, amikor az ónodi sessio érme szerint, mely ezt a felrást viselte magán: „concurrunt ut alant“, a három felekezet annyira megértette egymást s akkora önmegtagadást tanúsított mindenik önmagával szemben s akkora megértést a másikkal szemben, aminőt sohasem láttam s közben mindenik hitvalló tudott lenni. Ezzel aztán a nemzeti ügyet oly erőssé és imponálóvá tudta tenni, hogy Erdélyben bármily szenvedésekkel is jár, de mindenki büszke arra, hogy magyar“.)

A magyar testvéri jelben történt felekezeti kooperáció alapján történhetett meg az a csoda, hogy pl. én — kálvinista létemre — az elvett állami polgári fiúiskola helyett róm. kat. polgári fiúiskolát nyithattam Marosvásárhelyen a róm. kat. főgimnázium helyiségeiben, ahol két éven át tanítottam a legteljesebb egyetértésben, zavartalan barátságban a kat. gimn. tanárokkal, hogy a városi felsőkereskedelmi fiúiskola otthont talált a ref. kollégiumban, mint református felsőkereskedelmi iskola, hogy a Ferenc-rendiek elemi iskoláit zsúfolásig megtöltötték a volt magyar állami elemi iskola különféle felekezeti növendékei.

Örök szégyenére válik a román kormánynak, hogy egyfelől a trianoni megállapodás ellenére, másfelől isteni törvényekben gyökerező nemzeti eszme oltalmára megalakított szent összhangot és tevékenységet egy rendelettel megzavarta, aztán különféle fenyegetésekkel lehetetlenné tette.

Ime itt az első sakkhúzás az egyesült felekezeti iskolák ellen:

Románia.

A vallás- és közoktatási miniszt. kolozsvári államtitk.

*) Dr. Ravasz László dunamelléki püspök beiktatása alkalmával elhangzott beszédek és imák. 34. l.

Szám : 19.422/1920.
VI. ü. o.

Tanfelügyelő Úr!

„Tudomásunkra jutott, hogy a már befejezett tanévben a román, kat., református és unitárius egyházak hatóságai tandíj címén tekintélyes összegeket szedtek be a felekezeti iskolákban beíratkozó tanulók szüleitől.

Annak idején a minisztérium közölte Önnel, hogy ezen eljárás törvényellenes, amennyiben ellenkezik úgy a romániai, mint a magyar törvények által biztosított ingyenes népoktatás elvével.

Azon hamis ürügy alatt, hogy az állam a magyar polgárok oktatásáról nem gondoskodik — a szegény nép látható kárára, mely nem tudja viselni az egyházi hatóságok által követelt túlmagas iskolai díjakat, a jövő tanévre is a fenti eljárás kíséreltetik meg.

Ezen törvénytelen és rágalmozás megsemmisítésére közöljük a következőket:

1. Románia a közoktatást állami ügynek tekintve, el van határozva, hogy polgárainak neveléséről és népoktatásáról ezek anyanyelvén gondoskodik.

2. Ezen elvvel megegyezően a közoktatásügyi minisztérium még az 1919/20. tanév kezdetén az összes állami iskoláknál a magyar, német és rutén tanulók részére párhuzamos osztályokat állított föl, ugyanazon nemzetiségű tanítók vezetése alatt, akik az egész tanítást a tanulók anyanyelvén végezték.

3. Az állam az említett rendelkezéseket a jövőben is alkalmazni fogja ama hozzáadással, hogy a tanulók nemzetiségéhez tartozó tantervek megfelelő számban fognak kineveztetni, a szükséges tankönyvek kinyomattatni és a tanulók valláserkölcsei nevelését saját hitoktatók által biztosítani.

Ilyenformán az állami iskolák keretében az összes számottevő kisebbségek részére megvalósítja a nemzeti oktatás elvét, ami a románoknak a magyar állam keretében megtagadtatott.

Ezen oktatás teljesen ingyenes lesz.

Felhívom Tanfelügyelő urat, hogy ezt azonnal tudomására hozza a magyar, német és rutén lakosságnak, nemcsak hivatalos úton, hanem ezen nemzetiségek sajtója útján is, felvilágosítván őket a román részre nem hajló őszinte és igazságos szándékáról, mellyel tiszteletben tartja összes polgárainak nemzetiségét.

Egyúttal Tanfelügyelő úr hívja fel a lakosságot, hogy gyermekeiket az állami elemi iskolákba írássák be, ahol a tanítás ingyenes és a tanulók anyanyelvén történik“.

Cluj, 17. Julie 1920.

Secretare General.

Dr. Joan Mateiu s. k.

Ez a kenetes, szemforgató, külpolitikai célt szolgáló fogalmazvány folytatódott aztán a gyakorlatban a föld elkobzásában, ipar-egedélyek megvonásában, külön adóemelésekben, szolgabírói és csendőrmesteri figyelmeztetésekben, a szellemi részen: ismétlődő nyelv-vizsgálatokban, a magyar tanítók kinullázásában, vér- és névelemzé-

sekben, mind-mind azzal a végcéllal: be a magyar gyermekeket és ifjúsígot a román állami iskolákba!

Mert akié a föld, azé az ország (az anyag).

Akié az iskola, azé a nép (a lélek).

S mert az anyag a lélek nélkül nem sokat használ, azért a magyar-román küzdelem végeredményben „*harc az iskoláért*“ jelszóban kezdődött, folytatódott és ebben a jelben tart ma is.

E harcban az erdélyi magyar lélek olyan fegyverekkel élt, melynek nincs párja a világtörténelemben. Az erkölcsi világrend alapján bízunk, hogy a végső szót mi fogjuk kimondani a durva erőszak fölött.

Tamás Károly.

A nő hivatása a magyar életközösségben

Irta: VERESSNÉ, ECSEDI CSAPÓ MÁRIA.

(Folytatás és vége.)

Ambár az is igaz, hogy ha összehasonlításokat teszünk a történelem dicső nőalakjai és a mai nő közt, érdekes megállapításokra jutunk. Azok a régi nagyasszonyok, akiknek neve fentmaradt, annakidején mind e.ökelő dámák, várúrnők, fejedelem asszonyok, főurak feleségei és leányai voltak... Hatalmas uradalmaik, mérhetetlen sok kincsük és hadseregeik voltak! Minden anyagi és hatalmi eszköz rendelkezésükre állott, hogy elgondolásaikat megvalósítsák!...

Nekünk, szegény trianoni magyar nőknek mindebből semmi sincs! Nincsenek bevehetetlen váraink, dús kincstárunk és várórságunk! Nekünk egyet'én várunk a hit, mert az Isten kegyelme a leg-erősebb védelem.

Nekünk nincs hadseregünk, csak a szívünk tiszta szándékai, amivel igyekszünk leküzdeni a jónak minden látható és láthatatlan ellenségeit.

Nekünk nincsenek földi kincseink. Egyetlen kincsünk, amit tudunk. A tanulás, a művelődés, amivel fajtánkat nemesíthetjük. Mert minden magyar nőnek tudnia kell, hogy természetes hivatását csak akkor teljesítheti egészben, ha maga is kiveszi részét az emberiség javításának és nemesítésének munkájából. A nők nem csak melegíteni, hanem világítani is kell abban a szűk körben ahol él, vagy abban a szervezetségben, amelyben sokadmagával tömörül! Tanulnunk, művelődnünk kell tehát, hogy fajtánkat nemesítsük és az minden vonatkozásban megállja a helyét. Nem szabad lekicsinyelni, sőt pártolni kell a törekvéseket, amelyek erre irányulnak, ha asszonyoktól indulnak ki, akkor is.

Hogy pedig az erős hitünkre milyen nagy szükségünk van, azt az elmúlt hónapok sorsdöntő órái mutatták meg legjobban. Örökemlékü vezérasasszonyunk, Tormay Cecile azt mondotta egy ízben a fiatalságnak: „Ti magyar lányok, ti lesztek a feleségei azoknak a magyar fiúknak, akik ma még cserkészek, tanulók, egyetemisták és

akik ma szárnyaszegetten és reménytelenül néznek a jövő elé. Nektek kell őket bátorítani és leejtett szárnyukat repülni tanítani!*

Azok a leányok, akikhez ezek a szavak szóltak, ma már asszonyok és anyák. És mit gondoltok kedves asszony testvéreim, ha Tormay Cecile másfél évtizeddel ezelőtt nem mondotta volna e lélekformáló szavakat, ha meg nem gyújtja lelketekben a parányi szikrát, mely mint szentjánosbogár csillogott a sötét magyar éjszakában és ha ti e tüzet nem tápláljátok tovább törhetetlen hittel férfiaiunk szívében, ha ez nem történt volna: akkor ma nem lengene a magyarlengyel közös határon az uzsoki hágón a magyar trikolor!!!

Igen. A magyar nők törhetetlen hite és melléállása kellett ahhoz, hogy ez így legyen. Hogy a leejtett szárnyak ma már repülni kezdenek és a reménytelenség már-már közönybe dermedt szikláját ma már a bizakodás és egy felpeszduilt új élet hullámverése ostromolja!

Erre a lelki felkészültségre, küzdőképességre és találékonyságra van tovább is szükség, hogy minden nap egy kis csodát csináljunk. Mert higgyék el, csoda az, ahogyan mi élünk! Évtizedeken át fiatalságunk reménytelen küzködése, asszonyaink erőfeszítése, férfiaiunk óriási munkamegterhelése, a sok szegénység, szenvedés és nyomor úgy ránehezedett a trianoni magyar életre, hogy sokszor már úgy éreztük: nem mehet tovább! És mégis birtuk. Mert elrendeltettünk...

Segített benne a minden női szívben ott élő, áldozatos szeretet. A szeretet, amely csodákra képes!

Hogy ennek a szeretetnek milyen kitartónak és ellenállhatatlannak kell lennie, egy megfigyeléssel szeretném megvilágítani.

Mindnyájan láttunk már beton járda mellé ültetett fasorokat. A facsemetéket annakidején gondosan elültették, elrendezték, helyet hagyva a fa növekedésének. És a fa nőtt. Felfelé könnyedén, szabadon, zölden, de lefelé, illetve oldalt, a gyökerek terjeszkedésének a járda útját állta. Pedig a gyökerek is nőttek, vastagodtak és táplálék után sóvárogva, hiába feszítették a rendíthetetlen követ. És akkor jött a forró nyár. A tűző napsugár megpuhította, megolvasztotta a betont. A járda felpuffadt, megrepedezett — és az elkínzott gyökér utat és táplálékot talált. Ilyen dinamikus ereje van a szeretetnek is. Így puhulhat meg a szeretet tüztől, a kitartás erejétől a legkeményebb ellenállás is. És ez a rideg kövek között nyújtózkodó dinamikus erő figyelmeztet bennünket arra is, hogy az élni akarást elfojtani nem lehet! A magyar élni akarás is szétrepeszt, szétfűzza a reáerőszakolt nehéz burkolatot, — ha a magyar nők izzó hazaszeretetének tüze puhítja, edzi és készíti elő az utat... Ennek a gondolatnak az ereje és tudata tegye forróvá és világformálóvá szeretetünk tüztét.

Tagadhatatlan, hogy a történelem gyakran állította nagy feladatok elé a magyar nőket, de ez a feladat soha sem volt komolyabb, mint most. Ma szükség van nem csak a várúrnőkre és fejedelem asszonyokra, hanem minden magyar nő áldozatos munkájára, aki a maga helyén teljesíti a kötelességét. Mert ez minden női feladat gyűjtőfogalma: a kötelességteljesítés. Hogy ez mit jelent, azt sémába foglalni nem lehet, de minden esetben megmondja a lelkiismeret. Más a kötelessége a gyermeknek, más az ifjú lánynak, a nőnek, mint anyának, feleségnek, kereső nőnek, de az a lényeg, gy azon a he-

lyen, ahova az élet állította, a legjobb tudásával végezze el a kötelességét.

Hiba és zavarok ott keletkeznek, ahol valaki nem teljesíti a kötelességét. A magyar nőket ilyen vád és mulasztás nem igen érheti. Mégis fontos, hogy amikor erre törekednek, sok szeretet, megértés, magasabb szempontok és nemesebb eszmék irányítsák tetteiket, hogy munkájuk eredményes és áldásos legyen. Ehhez pedig az élet helyes megértése segít el. Ezért csak az élet helyes megértésére kell törekedni.

Erre nézve elmondok egy kis epizódot, ami katonáink közel-múltban történt hősi teljesítménye kapcsán gyakran eszembe jut.

Fiatal lány koromban intézetbe kerültem és mint elkényeztetett, makacs, önféjű gyermek, az első hetek újszerűségének elmúltával csakhamar éreztem, hogy nem fog minden simán menni. Az intézeti élet szigorú fegyelme, az állandó erős foglalkoztatás, a puszták nyargalászó kis vadócának sehogy sem tetszettek. Ekkor azonban súlyos, ragályos betegségbe estem. Leszállítottak a különítőbe, ahol csak egy ápolónő volt velem és még az ételt is az ablakon adták be. Esett a hó, amikor hordágyon levíttek és bizony, már zöldeltek a fák, amikor először az ablakhoz ülhettem. A park háttérében hancuroztak a lányok, a bokrok alján ibolya nyílt, a Kálváriáról tavaszi szagokat sodort arra a szél és én rab voltam, bezárt rab. Már teljesen egészségesnek éreztem magam és nem tudtam megérteni, hogy miért nem engednek már ki és hogy egyáltalán, 160 növendék közül, miért kellett pont nekem ilyen súlyos betegnek lennem?!

Mérhetetlen élnivágyásom és türelmetlenségem majd szétvetette a kis pavillont. És ahelyett, hogy hálát adtam volna csodálatos felgyógyulásomért, tele voltam elkeseredett, lázongó, rossz gondolatokkal...

Ebben az időben a háború utolsó évében voltunk. Az intézetünk egyik épületcsoportját lefoglalták katonák részére. Csupa szembajos katonákat hoztak oda. Az emeleten trachomás betegek, a földszinten pedig szemsérültek és egyéb szembetegek voltak, amit onnan tudtunk, mert mindegyiknek vagy az egyik, vagy mindkét szeme kötés alatt volt.

Én a különítőből éppen odaláttam és elnézegettem az ablakokban sütkérező, sápadt, bekötött szemű katonákat, akiknél a hófehér gézt gyakran áttörte a véres genny! Különösen feltűnt egy nagyon fiatal, végtelen sápadt kis önkéntes, akinek mindkét szeme kötés alatt volt és órákig ült az ablakban mozdulatlanul, arcát a nap felé fordítva, mint valami titokzatos szekta tagja. Ám egy napon különös nyugtalanságot vettem rajta észre. Előbbi mozdulatlanságát nagy mozgékonyság váltotta fel. Leült, felállt, izgett-mozgott, még cigarettázott is, amit különben soha nem szokott. Nem tudtam mire vélni, de csakhamar megértettem nagy izgalma okát, amikor észrevettem, hogy a kötést piszkálni kezdte, emelgette, majd egy hirtelen, elszánt mozdulattal leszakította és pislogó, könnyes, véres szemeivel a nap felé nézett.

Szegény! Valószínű szörnyű kétségek kínozták és megakart róla bizonyosodni, hogy lát-e? Fogja-e még látni szeretteit, otthonát, az

Isten gyönyörű világát?! És én sohsem felejttem el azt a pillanatot, amikor elkínzott, szenvedő arcán végig peregtek az öröm könnyei!... Látott.

Akkor értettem meg, hogy milyen nagy kincsünk a látás, az egészség, az élet és hogy talán azért kellett súlyos betegnek lennem, hogy ezt a pillanatot átélhessem és magammal vigyem egy életen át...

Azóta járok nyitott szemmel a világban és nézek és látok... Azóta keresem a rosszban is a jót, a csunyában is a szépet és minden életrezenés értelmét és célját.

Ez az epizód segít el az élet helyes megértéséhez a zugolódó és nemszeretem napokon. Ez segítheti el minden embertársamat, ha ránehezednek a gondok, ha a kötelesség robotja hajtja, ha csüggedő, ha fáradt, mert az élet sok hasonló mozzanata figyelmeztet, hogy kishitűvé lenni soha sem szabad! Lesz még szöllő, lágy kenyér! Magyar testvéreim... Hiszen már nálunk is lazulnak a kötések, lendül a kar, erősödik a mozdulat és eljön a pillanat, amikor az utolsó kötést is letépve, látó szemekkel nézhetünk az új magyar napok elé!

A gondviselés a szenvedések emberének visszaadta látását és hitét. Ugyanez történt húsz évvel ezelőtt Szegeden, amikor a nemzeti megújulás visszaadta egy nép tisztánlátását és megingatott önbizalmát. Ez az önbizalom és húsz éves rabságunk ma már töredező bilincsei nekünk is biztatást nyújtanak arra, hogy elmúlt már a nemzetközi vakság, lehullott a hájog. Már szélesedik, már tágul... és mielőbb kitisztul szemeink előtt az ezeréves láthatár, ha él bennünk a hit, izzik a szeretet, világít a tudás és soha nem lankadóan munkálkodik a legfelsőbb parancs: a kötelesség!

Bércek üzenete

E szép költemény szerzője uzoni és sepsiszentiváni Kispál Lászlóné, csíkszentmártoni Szabó Margit Nagyasszony, a Mansz szegedi csoportja ügyv. elnöke, akit a szegedi Hargitaváralja j. sz. község 1937-ben vígalmi szakosztálya díszelnökévé választott.

Ül a szegény székel
Háza pítvarában,
Szíve-lelke vérzik
Nehéz bánatában.
Vihar elsodorta
Ismeretlen földre.
Igaz otthont talált
S van megélhetése,
De nem ízlik neki
A jó fehér kenyér,
Jobb volt Székelyföldön
A barna rozskenyér!...

Szíve-lelke vágyik a Hargita u'án,
Öreg édes anyját
Meg se látja talán?
Nem tudta szolgálni bocskorosok hadát,
Inkább oda hagyta

Ösi, szép portáját.
De a lelke vágya
Ma is haza vezet.
Boldog, hogyha alszik,
Akkor otthon lehet:
S álom szelidíti
A borongós jelent...

Viszik az álmait,
Ringatják, becézik,
Puha felhőpárnán
Csendesesen leteszik.
Szép kies vidéken,
Maros partján ébred,
Mint maga körül lát —
Mi ez? Tán igézet?!
Látja Maros vize
Tajtékos hullámit,

*Égbenyúló hegyek
Bérces koszorúit.*

*Látja megrokkanna
Bús, öreg szüleit,
Imára kulcsa va
Ráncos, eres kezük...
Megrokkantak igen,*

*De reményt nem veszte,
Hittel, bizalommal
Néznek a jövőbe:
Szívük remegteti
Bérces üzenete —
Hogy magyar lesz újra
A Székelyek földje!*

Irta: KISPÁL LÁSZLÓNÉ.

Székely nagyjaink:

Gaál Mózes

Gaál Mózes utca még nincs sehol. De lesz, lennie kell. Itt a fővárosban és ott lenn a Székelyföldön, Baróton, ahol ez a meleg-lelkű magyar író született. Amíg az oláh uralom szerencsétlensége ránk nem szakadt, nem becsültük meg eléggé nagy embereinket se. Barótot is mulasztás vádja terheli. Ha nem nevezett el utcát baróti Szabó Dávidról, ha e pillanatban nem is teheti, de reméljük, hogy e kis falu-városka két u'cáját e két kiváló székely íróról fogják elnevezni majd.

De ami nem lehetséges a rab Székelyföldön, talán lehetséges itt Budapesten. Miért? — Azt is elmondom.

Nézegetem ezt a térképet. Igen okosan nincs rajta évszám, hogy mikor is adták ki. Talán azóta új nevű utcák is születtek Budapesten. Ime, kijegyeztem, hány Erdéllyel és a román megszállás óta a közöndatban Erdélyhez számított helységnévvel és családnévvel kapcsolatba hozható utcanév van a magyar fővárosban.

Ady Endre, Alvinci, Apaffy, Apahida, Apor, Aradi, Bánffy, Báthory, Benedek Elek, Bethlen Gábor, Bod Péter, Bolyai, Borszéki, Botfalú, Brassai Sámuel, Brassó, Csángó, Csiki, Dávid Ferenc, Dévai, Előpatak, Enyedi, Erdélyi, Fehéregyházi, Felvinci, Fogarasi, Fráter György, Gábor Áron, Gróf Bethlen István, Gróf Haller, Gyergyó, Gyimes, Hargita, Háromszék, Hegedűs Sándor, Hunyadi, Jósika, Kemény Zsigmond, Kendeffy, Királyhágó, Mikes Kelemen, Mikó, Nagyszeben, Szacsavay, Szász Károly, Székely, Szilágysomlyó, Szováta, Szurdok, Torockó, Tövis, Tusnádi, Udvarhelyi, Vasvári Pál, Vízakna, Wesselényi, Zalatnai, Zápolya.

Ime: ezeket találtam. De tévedhetek. Vannak nevek, melyeket talán nem Erdéllyel kapcsolatban neveztek el, hanem valami kiváló emberről. Régóta kesergek azon, hogy miért nincs minden utca 1 sz. házán egy icipici emléktábla, melyen néhány szóban el volna mondva kiről van elnevezve az utca. Kinek nevét kívánja fenntartani.

Budapest X. kerületében van az Elnök utca, mely a Népligetbe vezet a Tisztviselő telepen át. Az utca végén áll jelenleg a Néprajzi Múzeum, mely néhány év előtt Gaál Mózes mintagimnáziuma volt. Gaál Mózes mint igazgató és tankerületi főigazgató sok ezer magyar diákra árasztotta lelke áldott melegét. Diákjai be is zárták szívükbe és ott fejlődve, mint a hála és szeretet csudaszép virága hajtott ki. Gaál Mózes egykori tanítványai mozgalmat indítottak, hogy a fővá-

ros az Elnök utcát nevezze el Gaál Mózes nevére. Az Orsz. Diák-szövetség be is adta a kérvényt megfelelő helyre. Nem hisszük, hogy „protekció” kellene a keresztülviteléhez. De ha kellene: adunk az ezer meg ezer tiszta, hálás diákszív mellé ezer meg ezer székelyszívet, mely boldogan pártfogolja ezt a beadandó kérvényt. Hiszen Gaál Mózes székel volt. 1863 aug. 2-án született Háromszék m. Erdővidék Barót községben. Egyszerű gazdálkodó emberpár legkisebb és nyolcadik gyermeke. Mózeske két kicsi esztendő volt, mikor édesapja meghalt. A nyolc árvát az özvegy nevelte, hej nagyon keservesen.

Mózeske minden iránt fogékony lelkű gyermek volt. Édesanyja imakönyvből addig-addig nézegette a betűket, hogy négy éves korában már olvasta az imádságot és olvasni tanított másokat. A kiválóan eszes gyermeket jóemberek felvétették a nagyszebeni kitűnő hírvű Theréziánium fiúárvaházba, hol először hangzott el Mózeske ajkán a büszke mondás: Ha megnövök, író leszek! Tanítónak készült, hogy minél előbb végezzen és eltarthassa édesanyját. De a jó anya is meghal és Mózeske mint IV. gimnázista apátlan-anyátlan árva marad. Ettől kezdve a szó betűszerinti értelmében önmagát tartja fenn. Erre fájdalmas büszkeséggel gondolt vissza méltóságos úr korában is.

Gaál Mózes gyermekkoráról csudálatos történeteket hallottam később Baróton, ahol én is születtem. Tudom miért volt szelíd, halk szomorúság a nézésében és hangjában. Mindig ott volt. Akkor is, ha felcsillant benne a ragyogó humor és tréfa, mellyel úgy el tudott mulattatni. De mindenekfelett ott ragyogott benne és körülötte a kimeríthetetlen jóság örök melege.

Gaál Mózes gyermekálma betelt. Író lett. Művei kitesznek egy könyvtárat. Soha tisztább gondolatokat nem írt le író mint Gaál Mózes. Szavai oly kedvesen egyszerűek és megnyugtatók, mint az imádság. Első könyve „Az utolsó lantos” 1886-ban jelent meg. „Aranyos köd” sorozatában édesanyjának állított megható emléket. Semmiféle irodalmi irányzathoz nem tartozott és elvből nem volt tagja semmiféle irodalmi társaságnak se. Csak a szíve zenélt szabadon, fájdalmasan.

Pályafutása? 1883-ban önkéntesi évét szolgálja a Neugebäudeban. Egyetemi évei alatt Benedek Elek „Ország—Világ” lapjánál dolgozik. 1889-ben tanár Pozsonyban és feleségül veszi Putkovszky Gizellát. 1894-ben született fia, a fiatalon elhunyt kiváló író és színházi rendező. 1904-ben egy kis lányuk is született, aki hét hónapos korában elhunyt.

Pozsonyban kilenc boldog évet töltött Gaál Mózes és Stampfel kiadásában egymásután jelennek meg könyvei.

Budapesten a Lovag-utcai gimnáziumban volt tanár 1904-ig, ekkor került a Tisztviselőtelepi gimnáziumhoz, melyet az ő elgondolásai szerint különféle műhelyekkel is felszereltek, hogy az ifjúság ipari munkákban is képezhesse magát.

1918-ban pestvidéki tankerületi főigazgatói kinevezést kapott Gaál Mózes. Vajon ő szerette-e jobban diákjait és tanárait, vagy amazok őt? Szerencsés boldog lelki találkozás volt az övék! 1929-

ben ment nyugdíjba. 1917-ben a II. o. polgári hadiérdem kereszttel, 1929-ben a Signum Laudisszal tüntették ki, de azokat soha fel nem tűzte, csak emlékként őrizte!

Küzdelmes gyermekéveinek emléke ott borongott mindig Gaál Mózes szelíd szemében, mely még szomorúbbá változott, mikor 1918-ban jó felesége hirtelen meghalt. 1919-ben nevelt fia — Anna nővére fia — Pál Mózes hittanár, 1929 március 13-án rajongásig szeretett fia ifj. Gaál Mózes író, négy hónap mulva pedig egyetlen kis unokája Évike vesznek örök búcsút és Gaál Mózes kezéből kiesik a toll, többé sohase írt. Lelke befelé sír. 1926-ban egy jóságos női kéz, a második feleség letörli könnyeit és gyógyulni kezdenek a sebek.

1931-ben súlyos beteg volt hosszú hónapokig. Így multak az évek, 1936 júniusában még Parád fürdön keresett gyógyulást, de július 12-én örökre lecsukódtak régi emlékektől fátyolos jóságos szemei, melyek mögött a lélek finomsága aranyos ködben mosolygott az emberekre. Gaál Mózes a kiváló székely író itt alszik Budapesten a Kerepesi temetőben. Egész élete egy gyönyörű imádság volt. A legjobb emberek egyike, ki Istentől küldetett. Ennek az embernek nevét fogja fenntartani a Gaál Mózes utca. Reméljük és kérjük a fővárost tisztelje meg ezzel nagy székely írónk emlékét.

Adám Éva.

Erdély Petőfije

Sokan szemére vetik Petőfinek ezt a négy sorát:

„Mit nekem te, zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek
S képzetem hegy-völgyedet nem járja.“

Ne kövessük ezt az igazságtalanságot, mert ha mi erdélyiek a Magas Tátrába megyünk valami hasonló érzés fog el. Azokat a zordon Kárpátokat mi is inkább csodáljuk, mint szeretjük. A sokkal délebbi Erdély termékeny völgyei, pázsitos-virágompás tisztásai, borvizes forrásai, málnás, áfonyás foltokkal tarkított erdőkoszorús hegyei bizony barátságosabban, otthonosabban fogadják még a messzi idegent is. Nem csoda, hogy a 21 éves, még csupa alföldi érzésekkel telt Petőfi zordonoknak találta azokat a Kárpátokat, melyeknek völgyeiben csak krumpli terem. Erdélyben még a pityókának is más íze van.

Már két év mulva, 1846-ban Koltón megírja Petőfi első erdélyi versét: „Erdélyben“, Barangol és zúg, zúg az őszi szél.“

Ugyancsak Koltón, 1847-ben másik versében: „Ez már aztán az élet“ már így ír; „Vándorlok . . . a szép Erdély regényes bércein.“ Erdély bércei már neki sem voltak zordonak, hanem regényesek.

Aztán már rendre következnek erdélyi tárgyú költeményei:

„El innét . . .“ Kolozsvár, 1847.

„Két ország ölelkezése.“ Pest, 1848.

„A székelkekhez.“ Pest, 1848.

„Négy nap dörgött az ágyú Vizakna s Déva közt...“ Debrecen. 1849.

Ezután már Erdélyben írta költeményeit (három kivételével) és Erdély közepéről ragadta magával az Úr, Magyarország mennybéli nagyjai közé.

Erdélyben teljesült az a vágya, amit „Egy gondolat bánt engemet“ kezdetű költeményében oly megrendítően ír le.

Bárhonnan és bármi névvel származtak ősei: született bár az Alföld közepén, mégis Erdélyben, a szabadság-ősi földjén dicsőült meg saját kívánsága szerint a szabadság védelmében, titokzatosan. Méltán mondhatjuk mi Erdélyiek magunkénak a világ legnagyobb lírikusát.

És mikor a szabadság földjén újra kívirul a szabadság, lovas szobrot emelünk Erdélyben a szabadság költőjének, hiszen lóháton vágatott a halhatatlanságba.

Zajzoni.

Reményik Andor (Remband) és költészete

Írta: Csikszentgyörgyi JÓSA JÁNOS

Hat csinos, piros vászonkötésű verskötet került íróasztalomra 1939. újév reggelén. Reményik Andor, a kiváló székely költő küldte a „Hargitaváralja“ könyvtára részére. Az Élet általánosan hétköznapias, közönyösen egyhangú rohanásában, fáradtságot, kimerültséget tükröző viaskodásában jóleső pihenést, üdítő, erősítő, biztató melegséget, dacoló hitet és reménységet hozott nekünk e hat kötet, melyekben a székely lélek kínosan perzselő szomjúságának enyhítésére nyitja meg a türelem és az emlékezet hűsítő hatóerejű forrásait: az ősi székely humorba feloldódott fájdalmat, keserűséget, a megtorlást és bosszút!

A hat kötet külsőben, belsőben egyaránt a székelység nagy és szent akarásának, az ősi honba való visszatérésének kiáltó hangja. A külsőn mintha a költő szívének tüzes vére ömlene szét, jelképezve azt a nagy véráldozatot, amelyet a székelység minden időben hozott a haza, a becsület és a kultúra fennmaradásáért, s biztosításáért. A belső, a tartalom a költő lelkének nemes tisztaságú, aprólékosan finom gonddal ápolt örökzöld, színpompás virágos kertje, mely ritka, öntermelte, csodásan szép újdonságaival és pazar változatosságával csalogat, édesget, fogvatart és magához bilincsel fajtánk iránti örökhű szeretettel és a jövőnkbe vetett sziklaszilárd hittel. Ebben az elmélyedő megfigyelést kívánó költői virágoskertben megérezzük és megértjük, hogy miért öltött az aggódó kertész öt kötetének életbe-virágbaszökkenése idején rabos álruhát, miért viselt a nagy kertész idegen hangzású, inkább távolító, mint vonzó, saját nevéből összevont álnevet és miért veté le hirtelen a kétévtizedes rabság és gyász, a hús esztendőös rabéjszaka után? Az igaz székely lélek finom megérzése irányítja a gondos kertészt; magot, gyümölcsöt akar érlelni s

nem elégedetlenséget, kárt, gyomot . . . Rabtestvéreink szívszorongón várják a rabsorsot irányító erőszak enyhülését, elmúlását, de minden szabadabb hangra és nyitabb szóra megkettőzi a rabtartó a gonosz őrséget, s súlyosbodik a rablánc terhe. Pedig az ősi rőghöz az élet árán is ragaszkodók szíve mélyén eget követelő érzéseit alig, vagy egyáltalán nem lehet visszatartani, dacosan nő, fejlődik, virágzik . . . feltör és leráz minden bilincset, szétveti a legerősebb börtönfalat, mint az aszfaltot az alája került gombaspóra.

A székely honszeretet eme gigászi erejének tudatában tapintatosan finom költői érzéssel indította időközönként útjára Reményik Andor magasan szárnyaló érzéseit és gondolatait, a „törrel szabott s tövissel bélelt“ felismerhelelné változtató rabruhát hordó, szabad, de mégis rab s bujdosó költő, aki hazátlanná vált, s akit nyilvántartanak, mint a szabad föld ősi urát, a földrablók, az ideiglenesen bitorlók porkolábjai . . . De Keleten szabadabbá vált a gyász s a dac kiáltó hangja s a duzzadó őserő szétrepeszté a sötét éjszaka fekete kárpitjait . . .

Remband (Reményik Bandi) lelkéről-szívéről a hatodik verskötettel szintén szétszakadozott a kényszer álruha és megmutatkozott a székely költő: Reményik Andor.

Az igazi költő: lélek. Reményik Andor pedig igazi, vérbeli költő. Fajtánkából való vér. Hatkötetes költői művével nemcsak kölői rátermettségéről tett tanúbizonyságot, hanem erős, edzet, kipróbált székely lelkiségéről is. Székely költő, a miénk. Sajnos nem állanak rendelkezésemre sem a költő, sem a Reményik család élettörténeti adatai, pedig én nemcsak költészetéről akartam írni, hanem — mint a címben jelztem — Reményik Andorról is. Nem állanak rendelkezésemre pedig azért, mert a költő elutasítá idevonatkozó kéréseimet azaz, hogy ráér erre s majd megkapják azok, akik nekrológírással szeretnek foglalkozni. Az a néhány adat, amelyet itt megemlíthetek, részben a költő kötetiből, részben véletlen írásokból valók, s a hiányságért Reményik Andorra hárítom a felelősséget, annál is inkább, mert jórészt az adatkeresés hátráltatta e közlemény megjelenését is, hiszen Reményik Andorról ma sem tudok többet annál, hogy Győrben él, miniszteri tanácsos, kultúrfőmérnök, hogy egy sereg Irodalmi Társaság és Kör tagja, s hogy folyóiratunknak értékes főmunkatársa és szerkesztőségi tagja.

Reményik Andor dédapja 1800 táján származott Heves megyéből a Székelyföldre. Lovas katonatiszt volt, aki előkelő székely nemes asszonnyal lépett házasságra a Háromszék-megyei Karatnán. A Reményik család mély, kiszakíthatatlan gyökeret vert ezzel a Székelyföld talajába. A dédapa példáját követte a nagyapa és általában minden Reményik kivétel nélkül, mert mindenik hozzájuk illő székely asszonyt választott házastársul Háromszéken. A költő édesanyja Uzoni Pünkössti Laura volt, a hős 48-as székely huszárpályás leánya. Reményik Andor ősei mint dullók és lovas katonatisztek szerepeltek a Székelyföldön. Ez a szép történelmi örökség lobban fel Reményik Andor sajátos költészetében. A katonavér és jellem, a dac és bátorság, a kellem és előkelőség értékes tárháza ez. Az ércesveretű, kemény, dacos székely katonalélek el-elbolyong a történelmi múltba, s a sivár jelenen ke-

resztül lopja át a mult varázslatos színeit a jövő megfestéséhez és megálmodásához. Büszkéek lehetünk személyére, mert Reményik Andor a miénk, lelke minden mozdulatában a miénk. Székely költő.

Csak ennyit mondhattam Reményik Andorról előkelő zárkózottsága és túlzott szerénysége miatt, pedig költészetének értékelése és megértése szempontjából a biográfiai adatok nélkülözhetlenek. Költészetéről azonban annál többet mondhatunk, hiszen hat kötettel mutatkozott be egyszerre. Az I. kötet 1927. szeptemberében jelent meg „*Kétágú sipon*“ (148 l.); a II. kötet 1929. szeptemberében „*Rika*“ (160 l.); a III. kötet 1932. novemberében „*Küldelek s mentek*“ (144 l.); a IV. kötet 1934. áprilisában „*Klánéta*“ (124 l.); az V. kötet 1936. októberében „*Fekete orgona*“ (108 l.) és a VI. kötet 1938. karácsonyán „*Győri parkban*“ (108. l.) címmel. Mind a hat kötet Győrben hagyta el a sajtót a „Győri Hírlap“ nyomdavállalat ízléses nyomásában.

Reményik Andor hat kötetének 800 oldalán közreadott 437 verse nem tekintélyes számszerűségével lep meg, hanem azoknak költői műértékével, szépségével és sajátosságával. Reményik Andor ugyanis, mint született költő már az I. kötetben költészete legjavát nyújtja. E kötetekben tehát hiába keresnénk az átlagos költők fejlődésmenetét, mert a költői ököleletesség zenitjén álló költő teljes meghatározottságát élvezzük formában, tartalomban egyaránt. Lehet, hogy több évtizedes költői szárnypróbálgatás előzte meg e hat kötet anyagát, — hiszen az I. kötetben a költő árulja el, hogy már diákkorában hódolt a költészet Múzsáinak, Erato-nak vagy Kalliope-nak, — de ezek között egy sincs az ifjúkorból, bár sok visszaemlékezést találunk még a gyermekkorra is. A hat kötet versanyaga mesterre vall, s minden kötetben bőven vannak örökértékű alkotások, amelyek közül előző számainkban olvasóinknak már néhányat be is mutattunk.

Az első kötetből megtudjuk 1916-ban keltezett három verséből, hogy a világháborúban is részt vett és e versei ebből az időből származnak. („Tábori lap“. Prizlop, 1916. IX. 20. „A Gránicon“. Prizlop, 1916. X. 2. „Tábori lap“. Rotunda, 1916. X. 10.). Az I. kötet 25. lapján. „A bajmóci várban“ c. költeménye Győrött 1925. IV. 10-én keltezett. Az V. kötet 21—22. lapjain olvasható „Pannóniás ének“ 1935. XI. 30-án íródott. Egyéb keltezést a hat kötetben nem találtam. Megemlítettem ezt azért, hogy Reményik Andor szerénységére és elzárkozottságára e tekintetben is rámutathassak, úgyszintén az ebből eredő irodalomtörténelmi adathiányosságra is, amelyek pótolhatatlanok lehetnek székes céljaink kárára.

A 67 éves költő*) hat kötetét, — mely egy-két évtized munkája, — fejlődésbeli összehasonlításban vizsgálva, hiszen kb. 2—2 évenként jelenik meg egy-egy kötet (1927—1938.), őszinte örömmel állapíthatom meg, hogy Reményik Andor a valódi költő általános remekeit nyújtja valamennyi kötetében. De amíg az első négy kötetben még kiérezhető, hogy a költő pajzán, diákos, fiatal lelke játszadozik a lanttal és a tréfa, huncutság, kedélyes humor és lélekderű csillanásának és a hazafiúi fájdalom komoly mennydörgésszerű lendületé-

*) Ezt is az 1932-ben megjelent III. verskötet „Ne félj öreg!“ című humoros verséből állapíthatom meg. Önmagáról írva mondja: „Éppen hatvanadik évben legerősebb rugó, kerék s nincs hiba a gépben“. (127. l.).

nek könnyűségével, addig a két utóbbi kötetben alárendelt szerepet játszik a humor és súlyosan komoly értékek javára billenti a költészet mérlegét. Általában a hat kötet a mély gondolatok tárháza. Eredeti. Nem utánoz senkit. Lelkisége: gazdag humorban, éles meglátásokban, mély gondolatokban és a székelylelek szelíd, de szigorú kirobbanásaiban jelentkezik. E jellemvonások veleszülettek, avagy az Olt és a Küküllő mellől szegődtek hozzá.

Változatos formák a gondolatra szabottak, de sok esetben a gondolat feszíti a formát, a gondolat szépségének, nagyszerűségének idővonalai a szűk, vagy kemény formák miatt nem érvényesülhetnek kellőképpen. Így a szimbólikusan irredenta költeményeknél, amelyek pedig eredetien értékesek és újszerűek. Talán gyorsan készült költői ruhaformák ezek, mert meglátszik rajtuk, hogy a költő, ha megérkezett a mondanivalója, ha megfogamzott a gondolata és ha ez szabadulni kíván a lélek méhéből, gyorsiramban öltözteti fel a gondolatot. Ráhúzza a „harisnyát“, cepőköt ad lábaira, báránypőrsapkát nyom a fejére, zekét ölt mellére és a székelylelme gyémánt formáivá valnak ugyan, de a költői kristályforma természetes külsején hiányoznak azok a lapok, amelyeket a költészet gyémánt köszörűje csiszol rája. Más szavakkal a forma nem alkalmazkodik mindig a gondolathoz. De a nemes páthoszu, acélveretű, erőteljes székelylelme nyelvezet mesterien fejezi ki a gondolatot, és a művészi fordulatok, ritkaszép költői képek, eredeti gondolat- és szóalakzatok öltöztetik díszbe. Termékeny költő és író is. Hetedik kötete — mint halljuk — sajtó alatt, amelyben újra tréfába, derűbe, helytelenkedésbe, góbéskodásokba olvad fel a feltámadás, a jövő reménységeinek derűje, aranya...

Nézzük most már közelebbről! Reményik Andor költészetét.

A Hargitában, Rika Királyné írájában, veszett ősi fészke, ahonnan szívében vérző sebet, lelkében bánatot és gyászt temető dalt hozott magával.

De ha a fájdalom elalszik „száz tarka lepke szárnyán száll“ a kedve, mely az égig cikáz, mint a pacsirta, s pacsirtaszó hull kacagva a magasból az emberek szívébe, ekéjére. Így lesznek a kötetek a bánat és a kedv, a ború és a derű sajátságosan eredeti vegyületevé, mert a humor mellett megcsillan mindig az aggódó fájdalom. Az I. kötetet első versében így bocsátja útjára:

„Útravalóul csak egy sóhajt adok:

Ne legyetek, mint én — hazátlanak.“

E két sor lelki fénye bevilágítja Reményik Andor költészetét: Derűben, borúban a haza mindenekelőtt!

Költészete lírai, és minden fajtát mesterien műveli. Sőt egy újszerű lírafaj jelenik meg költészetében, mint Tompánál vagy Mécs Lászlónál, de eredetien eltérően. Talán epikai lírának mondhatnám, amelyben balladás rövidséggel és bámulatos tömörséggel egy-egy nagy történelem vonul el lelki szemeink előtt. Ilyen pl. a „Szivarvány felé“ c. költeménye (VI. K. 94—95. l.). De ezekről a gyémántokról később részletesebben kell megemlékeznünk s akkor majd rá mutatunk arra, hogy Reményik Andor már egy-két versével örökéletűvé tette nevét a magyar irodalom történetében s a székelység kultúréletemben.

Előbb lássunk egy kis húmort Reményik Andor költészetéből. A finom, előkelő s mégis megkapóan élénk humor ritka ember sajátossága. A költőknél is ritka adomány (Arany J.). Reményik Andor ontja lelkének nemesen kedves, mindig úri humorát, amelyet az őstalaj táplál s szórakoztat, mosolyra, derűre hangol.

A „Jobb így“ c. versében a kegyetlen sors mostohasága mellett felülemelkedő megnyugvással halad el:

„Ötven éve innen-onnan,
Vagy talán több, az ebatfa,
Hogy a sors az orrom előtt
Módos ajtaját becsapta.
Pedig ott belül az ajtón
Pajta volt vagy húsz ökörre
S kiskirályné nézhetett vón
Hét szobában hét tükörbe ...
De a sors azt mondta: ácsi!
S elpotyázta kora jussom
Sógor bátya, koma bácsi.

Abbizony ezer szerencse,
Hogy elmúlt a mód előlem;
Mert hát mi a cserebogár

Válott volna úgy belőlem?
Tán ekével véstem volna
Földbe verset, dúst, parasztot,
Eliramlott csikó nyomán,
Mit az abrak megszalasztott.

Jobb nekem így szántogatni
Egy arasz fehér mezőben;
Nincs határkő, tilalomfa
Barázdámon felmenőben.
Egy a lovam, de az aztán
Kicsiny lábát táncha rakja,
Mintha tudná, hogy urának
Lesz még egyszer nevenapja.“

III. k. 25—26. l.

A „Kürtöskalács“ c. költeményében két mokányló húzta szekérrel hat órai út utáni karácsonyi hazatérését írja le a keresztúri kollégyomból — Karácsonyfalvára a nagyanyóhoz.

„Fakószekérbe, szalmazsup ülésre
Felpóckolódunk sorba, négy diákok ...

S a negyedik kolbászt lopott a rudról

Tíz évesek, de fokjait hidegnek
Ha négyfelé testvéresen elosztók,
Egyikre csak alighogy öt jutott.
No semmi az, hiszen az abaposztó
Gombolva jól, a kurtiba szorítja
A meleget ...

Szikrát vetett fagyos göröngyön patkó
S ideje volt fülek tekintetében,
Hogy bésíriült a tárt kapun szekérke,
Hol nannó várt ...

A kénosi tetőn, Szentpál magassán
Szusszant a ló s a messze katlanokban
Falucskaszem csillámlott alkonyatból
A hó felett, meleg sutot idéző,
Hol Betlehemről hárman énekeltek

Nem várt reám már senki, csak a nannó..
Az onokát szipogva ölrekapta,
Letette, nézte s ennyit rebegett:
— Hát hazahoztad nékem a karácsonyt! —
S a két karomra ráfűzött hamar
Két jó meleg — kürtös kalácsot ...“

V. k. 24—25. l.

A „Rossz példaszóban“ c. versében a „Fején találta a szeget“ példabeszéd rossz értelmezését magyarázza:

„Cigánykovács, vagy részeg ezermester,
Ki idegenből vetődött e tájra, —
Szeget ütött a magyar szóbeszédbe:
„Fején találta a szeget“.

Bosszankodom, midőn az élcés ész
Fonák ficamból példaszót komolygat
S mellé — talál — az igaz értelemnek,
Agyonkoppantva olykor ősi erényt!

No emberek, ki hitte volna mégis,
Hogy híre fut e kajla szerencsének?
Hát hol ütötte azelőtt a jámbor
Azt a szeget? Talán az oldalán, vagy
Épp a hegyén? — ha szabad kérdenem.
S miért lett ige, szájról-szájra szálló
Magyar ige, mely csúfolva magasztal
Mestert, kinek ütese félrejárván
Véletlenül szeget fején talál?

Magyar csak akkor üt, mikor akar,
És nem hibáz, ha szeg fejére céloz,
Mint holmi gyalró, gyűtment kalapács,
Azonban néha... ő is csak — talál.
Ha eldől benne régi fene virtus,
Mégpörgeti a rézangyal — fokost
És akaratlan, csupa szeretetből
Fején találja az — ides komát ...“

IV. k. 40. l.

Bájos humor játszadozik a „Március“ c. versében, amelyben

a Márciust hócipőben és szalmakalapban járó könnyűvérű dámához hasonlítja, ki nárciszillatban billeg a napon szaporán... Hát utána szaladt, mert

„Amerre járt, a vessző rügyet bontott,
Föltépte mind az ablakot, a gombot
S amerre nézett: bunda, prém alatt
A vér a szívhez kacagva szaladt.”

Érkezését rég várta a költő, a mert repedez a bundán asztracánja, oda szene, farsang után van szíve, zsebe, félretett milliárdját „egy fricska sörre tegnap elfizette”, nincs miből vennie ibolyát, ha csak a dáma öfelsége ingyenbe nem ad. Kedves enyelgés után meghívja estére magához, majd szerény kívánsággal így fejezi be a költeményt:

„Terítsd reám napsugaras palástod
És szórd be zöld selyemmel mind a pástot;
Barkába vond a patakparti fát
És hints a gyepre sárga kislibát.
Dalos kedvem ereszd fel az égre,
Pacsirta szó hadd hulljon az ekére;
Ültess szívembe lángszín tulipánt,
Gyujs örömet, hogy felejtsem mi bánt.
Hej Március! ha kedvem így betöltöd,
Végű ráadásul nékem egy — felöltöt!” I. k. 5—7. l.

Hasonló bájosan kedves, költőknél ritka finom humorral eleve-níti meg a télutót, a márciust, leánykához hasonlítva, aki versírás közben incselkedik a költővel:

„Éjfelen, a kályha mellett
Birkabunda bárányt ellett;
Illetőleg szellembírka
Báránykáit sorba írta
S míg a szép fehér mezőbe
Csengetett a nyáj előre,
Balladácska lett belőle.

Ám tilinkós balladácska
Elakadt a ballagásba,
Mert odakin a tél gitároz,
Havat szór karám falához
És az este hosszú este,
Hogyha elfogy a tejecske.

Jégvirágos ablakon át
Nesz riasztott pásztor komát.

Oda nézett. Mi a fecske?
Betekint egy lányfejecske!
Bekacsintott, nyelvet öltött,
Dobott egy nyaláb hajfürtöt
S hogy riadt a nyáj, a kába,
Beillant az éjszakába.

Felvidult tilinkó mellett
Szellembírka tovább ellett.
Tarkaselyem bárányocskák
Tavaszi álmait taposták
S mindahánynak táncos lába
Berímelt a balladába.
Öreg pásztor kisfiús volt,
Kis tilinkón friss himnusz szólt,
Mert a lányka — Március volt...”
Télutó. III. k. 77—78. l.

Kedves humor csillan a „Baj van Köpecen” c. emlékezésében. Még kedvesebb lesz a humor olvasóink előtt, ha elárulom — talán nem követek el ildomtalanságot, — hogy a versben szereplő „vad, hidegecske, fekete süldőlányka” Ádám Éva neves írónk, lapunk szerkesztője.

„Furcsa szokás volt az ottan,
Emlékszem rá meghatottan —
Hogy gyerekeknek, aki rossz volt,
Nem a bot szólt pár gonosz szót,
Csak parancsot kapott nyomba:
— Asztal alá, áristomba!

Amig bő volt a kötőfék,
Biz ott sok szép időt tölték
Es a rabság addig terjedt,
Mig nem kértem engedelmet
S néha megátalkodottan
Inkább ültem s elaludtam

Akkortájt, a negyedikbe,
A sors pont Kőpecre vitt be,
Hol rokonná! süldőlánka
Kamasz szívem tűzre hányta.
Felnýársalta, piritotta,
Ha a szemét rámnyitotta.

Fekete volt, hidegecske
S vad, mint a kőszáli kecske.
Egykorú volt s azért vélem,
Hogy nem állott szóba vélem, —
Bár én mindent elkövettem,
Hogy egyedül legyünk — ketten.

Gavallér tempóra szoktam:
Őt gyakran bepanaszoltam
S jól kimódolt csínytevésen
Rögtön jött a büntetésem.
Igy kerültünk kényszeredten
Asztal alatt szembe ketten.

Nem használt a csel se ottan,
Tehát én kimámorodtam...
Mult az idő és azóta
Más szövegre megy a nóta
S most bizony ő kincset adna,
Ha még egyszer
Asztal alá becsalhatna!*

III. kötet. 114—15. l.

Folytatjuk.

„Aranyos köd” c. sorozatból

A miklósvári búcsú

Irta: GAÁL MÓZES

A baróthiak készülődtek a miklósvári búcsúra. A módosabb asszonyok sütöttek-főztek, jó előre gondoskodtak fuvarosról s az atyafiság érzése fölmelegedett, hogy a szegényebb rokonnak is kiszorítson egy szűk helyet legalább a saroglyában, mert gyalogszerrel Miklósvárra menni csak azoknak a buzgóknak való, akik a júliusi meleggel is megviaskodnak s akik úgy vélik, hogy Istennek különösen kedves dolgot cselekesznek, ha a zászló után mennek, létániákat zengedezve alázatos lélekkel.

Egy szegény özvegy asszony, aki ott Alszegben lakott nyolc árva gyermekével, elővette szalmából font szotyrát, a barna kenyérből levágott egy karimát, takaróruhába begöngyölgette a maradék túrót, sőt is kötött a takaróruha egyik csücskébe, s a vén imádságos könyvet odaadta négyesztendős fiacskájának, hogy azt hozza ő.

A búcsúra készült, el is indult hajnali három órakor.

A kis fiú kékszöttes lajbijával, karimás szalmakalapjával és hájjal bekent patkós csizmájában úgy szaladgált az édes anyja mellett, mint egy kis csikó. A nehéz imádságos könyvet hol a jobb, hol a bal hóna alá szorította s a világ minden kincseért oda nem adta volna az édes anyjának.

— Add ide, édes fiam, betesszük a szotyorba!

— Vaj nem adom édös anyám! Az Úr Jézus Krisztus örvend, ha én viszem az imádságos könyvet... Hagyja nálam!

Az új malom mellett volt egy feszület, az új malom pedig jó messze volt Baróthtól. Innen már látszott a kőpeczi veres cserepes torony, az ágostonfalvi oláhok szalmakunyhói is látszottak, meg a réti fogadó nagy gémes kútja.

— Ülünk le, édes fiam! — mondá az özvegy asszony. — Ez a kereszt az Úr Jézus Krisztus hajléka.

És leültek a harmatos pázsitra. Az édes anya kiteregette a ruhája szélét a vizes fűre, hogy a kis fiú meg ne vizüljön. Aztán elő-

vette a vén imádságos könyvet és szépen, az ő véghetetlenül szelíd, jóságos hangján elimádkozta a „Megholtak lelkiidvességeért szóló imádságot”... A kis fiú összefogta a kezét s nézte-nézte az édes anyja száját, mely mozgott s minden ige fölszállt a mennyországba... Kért egy darab kenyeret s azt elmorzsolgatta.

— Ugye édös anyám, a megholtak most is fenn vannak az Űristennél és van szép ruhájuk és énekelnek az angyalokkal.

— Ott van édös apám is, Trézsi néni is, ott van Mariska is, oda-jutok én is, de csak édös anyámmal?... *

Az özveg asszony beszélt az ő kis fiának a megholtakról, akik jók és kedvesek voltak. Az apa mindig vidám és szorgalmatos, Trézsi istenfő és szelíd, Mariska mindég énekel s még a koporsóban is mosolygott az arca... Igen-igen korán ment fel a mennyországba, alig volt hat esztendő...

— Hanem azért kied, édös jó anyám ne sírjon, mert az Űr Jézus Krisztus hajlékában vannak ők is, mi is ott vagyunk most.

És ebben a pillanatban kelt fel a nap a határdomb mögül. Áldó fényessége reáesett a régi fészületre, amely plébából készült s az Üdvözlő fájdalmas arca úgy ragyogott... úgy fénylett...

A két zarándok pedig tovább folytatta az útját. Köpeczen vett az özvegy asszony két krajcárja édes almát s ha a kis fiú megsomjazott. egyet-egyet odaadott neki, hogy egye meg.

Az útszéli árnyas fák alatt megpihentek s a fiúcska panaszkodott, hogy szorítja a csizmája. Igen bizony, szorította a csizma, mert azt nem az ő lábára mérték, nem is volt az új. mikor az ő lábára került. A szolgabíró úr fia koptatta el, aztán bekerült a kamarába, ott ellepte a penész, a bőr megkeményedett. Onnan kerítette elő a tekintetes asszony, hogy a szegény özvegy asszonynak adja, aki ezért három napig mosott. Nem csoda tehát, hogy a legényke panaszkodott.

Az édes anya lehúzta a csizmát, a két fülénél fogva egy darabka zsineggel összebogozta és a hátán általvetette, hogy vigye.

— Jaj, édös anyám, mert én azt nem engedem, mert én azt magam akarom vinni, mert az nem nehéz.

És a kis béka addig kérte nagy lelkendezve, míg az édes anya megengedte, hogy ő vigye a csizmáját.

Az Űr Jézus Krisztus nyilván ennek is nagyon örvendett, vigyázott is a kis fiúcskára, hogy tüvegdarab, hegyes kövecske meg ne vérezze a lábát. A por vastag rétegben reáakodott a két lábacs-kára, olyan volt, mintha hamvasszürke topánkát húzott volna reá.

— Elfáradtál-e, lelkem gyermekeim?...

— Én egy cseppet sem, édös jó anyám!...

Ekkor már egymás után jöttek a szekerek, a kocsik Baróth felől. Mindeniken egy csomó ember, asszony, gyermek ült. A lovak poroszkáltak a poros országúton, verték a port az özvegy asszony meg a kis fia szemébe. Hárman-négyen megállottak s a gazda leszólott;

— Üljenek fel, nénémasszony, szorítunk helyet!

Az özvegyasszony szépen megköszönte, de ne nem ült fel. Csak a kis fiút sajnálta:

— Ezt a legényket ha elvinnék, ugyancsak megköszönném.

A kis mezítlábas legényke belekapaszkodott az édes anyja ruhájába és azt mondta:

— Én osztán nem, mert én édes anyámnál maradok!... Én osztán nem!

— Erősen szereti az a legényke az édes anyját! — mondogatták a kocsin ülők s három-négy almát dobtak le:

— Szedd fel, fiacskám, szedd fel!

És mentek, mendegéltek fel a miklósvári nagy kapaszkodón. Tavolból, mintha a templom harangja szólt volna:

— Jertek, jertek, jámbor zarándokok, az Úr templomának nyitva áll az ajtaja...!

A kis legényke nagyokat szuszogott, piros volt az arca, az imádságos könyvnek a táblája egészen nedves a kis markától. Az édes anyja a kendőjével folyton törülgette le az arcáról, a homlokáról az izzadság-cseppeket, folyton bízatta:

— Ül fel a hátamra, lelkem fiam, mert te már nagyon elfáradtál!

— Jaj, nem ülök én!...

Igy értek el Miktósvárra. A templom ajtaja nyitva volt, a templomban kipihenték a hosszú út fáradságát. Az özvegyasszony beült az utolsó padba, elővette a vén imádságos könyvet, s elejétől végig elimádkozta. Volt pedig abban a vén imádságos könyvben egy lap, azon gyakori könnyhullásnak a nyomai. A betűk sem látszottak jól, de a szegény asszony tudta könyv nélkül is a „Gyermekekért való imádságot.”...

Az Úr Jézus Krisztus nyilván nagy gyönyörűséggel hallgatta ezt az egyszerű imádságot. Bizonyára nagyobb gyönyörűséggel, mint a kántor érces énekét, mely a templom falait majdnem ketté hasította, nagyobb gyönyörűséggel, mint a plébános úr prédikációját, mely tudós egy beszéd volt... A kis mezítlábas legényke pedig bámulta a színes zászlókat, a képeket a falon, a prédikálószerk körül álló faragott szenteket, a sok gyertyát... s ragyogott az arca, ha édes anyja reá-reá nézett, megfogta a kezét és megszorította.

Templom után a plébános úr kerijének a kerítése mellett, az árnyékos sáncba ültek le, s a szolyorból előkerült a turo meg a kenyér, volt alma is.

... Volt muzsika is, mert odabenn a plébános úr kőházában muzsikáltak, ott cifra nagy ebéd volt. A korcsmákban is muzsikáltak, ott is nagy ebéd volt. Mindentütt nagy ebéd volt...

A szegény asszony a templomban egy perselybe belecsusztatott négy krajcárt, maradt még kettő, azzal kiflit vett a fiának, a vendéglő kútyából merített vizet, egy pléhkannát kerített, s adott inni a kis fiának, aztán visszament a sánc partjára, lefektette az ölébe a legénykét és addig legyezgette a kezével, míg elaludt... A plébános úr muzsikáló cigányai szép tüzes nótákat húztak, benn a kőházban vígan táncoltak, künn az árok partján pedig egy ártatlan kis fiúcska aludt és álmodott... Azt álmodta, hogy az Úr Jézus Krisztus leszállott az égből, odatelepedett melléjük és mondta:

— Én titeket, ti szegény emberek, nagyon szeretlek!... Veletek

voltam, mikor elindultatok hazulról, haza is foglak kísérni! Ha reátok sötétedik, meggyújtok az égen millió meg millió mécsest, a holdat kirendelem az égre... Aludjál kis fiú, az Ur Jézus Krisztus van veled, aki szereti az árvákat és ügyefogyott szegényeket!...

*

Mikor a legényke fölébredt, a szegény asszony összeszedte az ételmaradékot, berakosgatta a szotyorba, megfogta a fiúnak a kezét és elindult haza.

A korcsma előtt nagy lárma volt, a legények, akik a keresztet hozták, valamiért összeverekedtek. Azok a szájak, melyek a templomban a szent zsolozsmákat zengedezték, most istenkáromló szavakat szórtak egymásra.

A két zárándok pedig ment a maga útján, szeretet és mennyei béke volt a szívökben. Az út kavicsa nem vérezte meg a gyermek lábát, az ég tiszta kékjét nem borították el fellegek, búcsúzó nap rózsafátyollal vonta be az egész világot.

Mikor pedig beállott a szürkület, az árnyékok nőttek, a legényke azt mondta, hogy egy kicsit álmos. A szegény asszony fölvette a hátára, a legényke átfogta mindkét karjával a nyakát és addig-addig rímázkodott, hogy tegye le, mert nehéz, míg szemei lecsukódtak és — elaludt...

Az égen kigyúltak a csillagok. Soha ennyi nem gyúlt ki a sötétkék, a végtelen mezőre, mint most. A hold elöntötte ezüst fényével az országot, a kutyák nem ugattak arra a lassan haladó zárándokra, aki vitte a legdrágább kincsét — az ő alvó fiacskáját...

*

Ó te szelíd zárándok, kinek emléke így megszállott most, kinek emléke oly gyakran száll meg, — de régen pihensz a baróthi ó temetőben...

És én lehajtom a fejemet erre az írásra és siratlak tégedet, angyalóságú édes anyám!

Solymászat székely és magyar földön

Irta: Dr. báró NYÁRY PÁL.

A középkor hatalmas, gazdag főurainak Európaszerte legkedvesebb szórakozása a vadászat volt. Ha elült a harci zaj, a messzi, nehezen megközelíthető várakra, várkastélyokra ránehezedett a lélekölő unalom. Mit tehetett ilyenkor a vár tétlenségre kárhozottatott ura és a hónapokat ott vendégeskedő nemes urak és vitézek hatalmas serege? Itták a feneketlen várpince kifogyhatatlan tartalmú hordóinak zamatos nedvét, ették a vár konyháinak remekeit, hallgatták a zenészek vidám vagy szomorú muzsikáját, öblös torokkal nevelték a körülöttük ögyelgő udvari bolond agyafúrt, gyakran vaskos tréfáit, de legszívesebben mégis csak vadásztak, kora napfelkeltétől késő napnyugtáig. Abban a régi-régi jó világban a vadászó uraknak még a mainál is sokkal több örömük telt kedvenc szórakozásukban. Hiszen az erdők sűrűit, a ringó vetések rejtekeit nem csak testes szarvasok, suhanva szökdelő

őzek, királyi fácánok, kövér foglyok és nyírfajok lakták nagyobb számban mint manapság, hanem tele volt a vidék lomposfarkú toportyánféreggel, horkanó vadkanokkal, cammogó, dörögő medvékkel, vonyító hiúzokkal, félelmetes bölényekkel.

A vadászatokon természetesen kizárólag csak férfiak vehettek részt s a gyöngye szívű várúrnők azalatt odahaza aggódó, dobogó szívvel várták a napokig eltartó vadászatokról hatalmas zsákmánnyal hazatérő férjeiket. Bizony a féltő aggodalom nagyon is helyén volt ebben az időben, mert nem egyszer esett meg, hogy halálos sebektől borítva, vagy éppen holtan hozták haza tépett ruhájú szolgálai a vadkanra, vagy bölényre vadászó várurat. Mennyi aggodalom is szakadt egy-egy gyöngye asszony fehér vállaira!

Ezért volt talán éppen annyira kedvelt a középkorban Európaszerte, csaknem minden egyes országban, a solymászat. Nagy előnye volt a solymászatnak, hogy ebben a rendkívüli nagy ügyességet és kitartó lovaglást kívánó sportban a hölgyek is résztvehettek versenyt lovagolva férjeikkel, testvérbátyáikkal. A vadászatnak ez a fajtája így természetesen igen kedvelt volt Magyarországon és Erdélyben is, ahol nagyon gyakran hangzott fel itt is, ott is a solymárok vidám, hívogató kürtszava s a solymászó urak „hílózása“.

A vadászsolymokat külön mesterek, a solymárok tanították, idomították be hosszú, fáradságos munkával. De volt is aztán értéke egy-egy jól betanított sólyomnak! Így például tudjuk, hogy a mohácsi csatában elesett II. Lajos királyunk, amikor a török Nándorfehérvárt ostromolta, az éppen üresedésben lévő győri püspökség két esztendei jövedelmét, tehát mintegy negyvenezer aranyat adott egy jól idomított sólyomért. Bizony ezer aranyon alúl nem is igen lehetett jobb sólymot kapni a Kárpátok medencéjében.

Volt is ám becsülete a derék solymároknak! A solymárok valósággal külön rendet alkottak a Székelyföldön. A solymároknak kötelességük volt a sólyom madarak fogása és megszelídítése. Ennek fejében a solymárok mentesek voltak minden adófizetés és hadi szolgálat alól. A jeles solymármesterek ugyanis sólymokkal törlesztették közszolgálmányaikat s ők vitték a betanított, idomított sólymokat a fényes török portára is, ahol szintén igen kedvelték a sok izgalmat és gyönyörűséget ígérő sólyomvadászatokat.

Szádeczky Kardoss Lajos egyetemi tanár, a székelység történelmének érdemes tudósa írja, hogy „az adókulcs a Székelyföldön a marhaállomány volt, ezt tekintették legigazságosabb fokmérőjéül a vagyion arányának. Az összeírás úgy történt, hogy a nemesek és marhaszabadosok ökreit egyesével írták össze; a vagyontalan szabadosokat kettesével, a jobbágyok ökreit is kettesével, a solymárokat és jobbágymarhákat kettesével, a jobbágy semmiseket, marhátlanokat pedig négyesével számítva.“

A jelesebb solymászok közül nem egyet nemességre is emelt a királyi kegy. Így többek között Zsigmond király 1418-ban címeres levelet adott Zemlényi Dávidnak, aki korábban udvartartásának volt a tagja s ott a fősolymár mesteri tisztet viselte. Ezért Zemlényi Dávid uram ezüst mezejű címerében még ma is három biborsüveges sólyom hirdeti egykori gazdájának korábbi mesterségét.

A külföldi országokban szintén igen nagy becsben tartották az ügyesebb solymárokat. XII. Lajos francia király például egyik fősolymár mesterének négyezer arany forintot fizetett évenként, ami bizony hatalmas, nem megvetendő összeg volt abban az időben.

A solymárok azonban meg is érdemelték a bőven hullott kitüntetések, pénz adományokat és kiváltságokat, mert a vad, ragadozó sólyom madarak szelídítése igen nehéz, körülményes mesterség volt. A solymárok már kora tavasszal felkeresték az erdőkben a sólyom és galambászolyvek fészkeit, kivették a még alig tollasodó fiókákat s aztán otthon apró erdei madárkák nyers húsával táplálták őket. Természetesen még több fáradtsággal járt ennél a már kinőtt sólymok szelídítése. Ezeknek azonban nagyobb is volt az értéke, mert vadabak, vérengzőbbek voltak amazoknál.

A sólymokat egyébként úgy tanították be a támadásra, hogy vékony pórázon egy szárnyaszegelt galambra eresztették, később pedig már póráz nélkül bocsátották rá a repülő galambra. Mikor aztán a vad madarak hosszú, fáradtságos munka után már megszeliődtek, kis sapkafélét húztak a fejükre, hogy figyelmüket semmire kösse le. Így vitték ki magukkal a solymárok a balkezükhöz ülő, kiéheztetett sólymokat a mezőségekre s ha préda mutatkozott a messzi magas mennybolton, egy kis zsinór segítségével hirtelen lekapták fejükről a kis sapkát, fellökték őket a levegőbe és szabadon engedték. A nyilsebes röptű sólyom néhány röpke pillanat múlva utól is érte áldozatát s felülről lecsapva rá, éles karmaival megragadva szerencsétlen áldozatát, sértetlenül lehozta a lent várakozó, „hílózó” gazdájának.

Az így kitanított sólymokat — mint már említettem — óriási, mesés összegekért, ezer és ezer arany forintokért vették meg a gazdag nemes urak és koronás uralkodók, akár magya vagy székely, akár pedig távoli idegen országok földjét lakták is. Fennmaradt írássok szerint különösen Erdélyország fejedelmei hódoltak a sólymászati nemes sportjának.

A solymászatok közt is a legkedveltebbek egyike a gémre való vadászatok voltak. Ezeken ugyanis kivétel nélkül megjelentek és részt vettek a hölgyek is, akiknek a jelenléte csak fokozta a vadászó urak vidám hangulatát s harci kedvét. Volt is nagy öröm egy-egy sikeres zsákmány után a vadászok körében. Dicsőség volt ez vadásznak, solymárnak, sólyomnak egyaránt.

A betanított sólyom a kisebb, gyengébb madarakkal, mint a vadgalamb, fogoly, fűrj, gém, könnyen elbánt, a nagyobb és erősebb szárnyasokkal azonban élet-halál harcot folytatott a levegőben. A harcias sólyom ugyan a nálánál sokkal nagyobb erejű madarakat is lerántotta magával a földre, de ha a szerteszét futkározó vadász agarak vagy gazdái késtek, bizony igen sokszor megesett, hogy a drága, vagyontérő sólyom halálos sebet kapva múlt ki véres zsákmánya mellett.

Sajnos a solymászat, a középkornak ez a legkedveltebb, ősi keleti származású vadász szenvedélye a régi fényes múlttal együtt teljesen eltűnt, megsemmisült. Pedig valamikor Európaszerte büszkén zengett a solymárok kürtszava s a messzi magasban suhanó sólyom után daliás főurak, bájos hölgyek száguldoztak „hílózva” táncoló

paripáikon, csaholó, ugató agár falkáktól kísérvé.

Hol van már az az idő, amikor Eduárd angol trónörökös, a híres „Fekete herceg” állandóan harminc válogatott solymár kíséretében lovagolt csak ki várából s amikor még koronás urak — mint például a hatalmas II. Frigyes császár — írtak érdekes szakkönyveket a solymászatról.

A solymászat eltűnt, megsemmisült, mai szóval élve, kiment a divatból, de hogy milyen kedvelt szenvedélye volt a középkori erdélyi és magyar főuraknak és fejedelmeknek, legjobban mutatják azok a mai napig is fennmaradt községnevék, mint a Bihar megyei Solyomköpestes, az Arad megyei Solyomosbuccsa és Solyomvár, a Kolozs megyei Solyomtelke és Solyomkő, az Ung megyei Solyomos, a Pozsony megyei Solyomoskarcsa és a budakörnyéki Solymár.

Könyvespolcunk

Tamási Áron: Szülőföldem

Erdély felé húsz esztendő után is változatlan érdeklődéssel és szenvedéllyel néznek a Királyhágón inneni csonka országból. Ez az érdeklődés húsz év alatt csökkenhetett ideig-óráig, de a parázs soha nem aludt el egészen: mindig új tüzet kapott. Természetes érdeklődés nyilvánul meg nemcsak az erdélyi magyarság politikai, de kulturális, irodalmi helyzete iránt is, hiszen az onnan át-átkukkantó írók egy-némelyike, országos hírnevet szerzett, magának a magyar irodalom sokszínű palettáján.

Ezeknek a már nálunk is tekintélyes nevet viselő íróinknak egyike Tamási Áron. Tamási első regénye a „Szűzmáriás királyfi” volt, amelyet szinte az egész magyar íársadalom éénk érdeklődéssel fogadott. Másik jelentős regénye a három részből álló „Ábel”, amelynek sikere nem maradt el a többi mögött. A legutóbbi regénye a „Szülőföldem” talán még eddigi regényeit is fölülmúlja.

Tamási Áron tehát ismét értékes munkával jelentkezett. Ezt nem azért mondjuk, mintha regényírói-kvalitásai legutóbbi regényei óta fejlődtek volna. Tamási, amilyen felkészültséggel jelentkezett, ugyanolyan ritka erővel haladt előre. A „Szülőföldem” még több, sokkal több, mint az előbbi Tamási-regények. Pedig ez a munka nem fog be olyan hatalmas kört, mint például az „Ábel”, amelynek színhelye Csíktól egészen Amerikáig tart. A „Szülőföldem” az, amit a könyv címe sejtett. A szerző szülőföldje: Udvarhely, maga a város s a szülőfalu, Farkaslaka, ez a kis székely falucska, amely ilyenformán belekerült az irodalomba. Élmények hosszú és változatos sorozata ez a könyv mégis, hiszen az ottani élet elég széles kört nyújt a szemnek és a szívnek, amely igyekszik mind mélyebbre lehatolni, ahová csak az olyan kiváló szem jut le, mint a Tamási Ároné.

Az az út, amelyet Tamási a kis székely vonaton Farkaslakáig megtesz, tele van derűvel, ugyanakkor székely néplélekkel, székely erővel.

A változatos, sokszor derűs, még gyakrabban szomorú élet, a kisebbségi székely élete forog át e könyvnek lapjain. Egyszerű székely emberek, falvak, erdők, havasok üzennek ebben a könyvben, erdélyi tájak, erdélyi lelkek és valamennyien kérnek és várnak.

És a „Szülőföldem“ int is. Arra figyelmeztet: nem kell a széket féltetni, ez a nép minden hibája mellett is dolgozó és erős kezű nép, erősen és határozottan tartja és őrzi multját és magyarságát. Igaz, hogy — ez is kiérzik a könyvből, — élete mélységesen nehéz, kisebbségi élet, amelyet sokan-sokan nem akarnak megérteni innen sem. De ezen a nehézségeken átvezeti az a humor, mely a székely népből árad s az erő, mely soha nem engedi elcsüggedni.

Tamási Áron „Szülőföldem“ című könyvén át a Székelyföld üzent, az üzenet nem csüggeszthet el. Tamási Áron nagyszerű író, jó könyvvel jelentkezett, a székely népben pedig megbízhatunk.

Holló Ernő.

Székely Egyleti Élet

A csíksomlyói és csíkszeredai öreg diákok találkozója

Írta: DR. SZACSVAY JÓZSEF

Habár messze szállt a mult s vele együtt sok szép emlék is feledésbe merült, s habár térben és időben messze estünk, eltávolodtunk a boldogságos Szűz tiszteletére emelt kettőstornyú kegytemplomtól, a nagy időket látott gimnáziumtól és képezdétől, a konviktust és szemináriumot magában egyesítő s évről évre újabb és újabb ifjú székely rajokat kibocsátó hatalmas épülettől, mégis, ma 1939. június 3-án, amikor híres-neves csíksomlyói alma mater küszöbét egykor átlépett öreg diákok találkozóra jöttek egybe, úgy tűnt fel, mintha minden a régi lenne, mintha egy pillanatra bár, megállt volna az idő s mi újból a Somlyó hegy lábánál „vigan lobogó“ borvizes kút körül állanánk s vidám önfeledtséggel eltelt, gondtalanul örülnénk a rügybepattant, zöldbe öltözött kies vidék fenséges panorámájában. Úgy tűnt fel, mintha mindannyian ott, a testben már régen porladó, költői lelkű igazgató Darvas Vénánc által megénekelt borvizes kút körül — ahol réges-régen a darvak s madarak ülték el szomjukat — kupát ragadva s azt színültig töltöt'en, magasra emelve, messze-csengő hangon, a jövő boldogságának reménységétől megittasodva, kórusban énekeltek volna: „Ballag már a vén diák... tovább... tovább...“

Jól megfogadtuk a tovább, tovább biztató szavát, mert azóta valóban messzire elballagtunk. Testi szemeink előtt elmosódott a bércek által koszorúzott feledhetetlenül szép láthatár, de lelki szemeink előtt annál inkább kitisztult, annál jobban láthatóvá, — azt mondhatnám érzékelhetővé vált. Ki hitte és ki hihette volna, hogy 1918 óta már csak gondolatban ballaghatunk újból oda — vissza, mert testben és testileg kötve vagyunk, nem mehetünk. Nem, mert ennek

a megiltasult oláh hatalom útját állja. És éppen ezért egyre odajárunk, odaballagunk és egyre huzamosabb ideig ott is maradunk. Ez alkalmából is ezt tettük.

Dr. Farcádi Sándor László testben és lélekben még mindig ifjú vezérünk és Futásfalvi Vargyassy Márton alvezérünk „fiúk, öregdiákok, halljátok-e: találkozzunk léssen június 3-án a Vadászkürtben, mindannyian ott legyetek, eljőjtek!” — hívó szavára, aki csak tette, eljött. Összejöttünk. Egybegyültünk igen-igen nagy és szép számban. Egymásra néztünk. Meleg kézzorítással, a régi kedves és meghitt szólítással köszöntöttük egymást és örvendeztünk. Amikor pedig Csíksomlyóra, a múltra és a jelenre gondoltunk, hej, akkor valami nagyon fájó érzés fogta el a szívünket, de úgy, hogy könnybe lábadt a szemünk. Csak még egyszer ott lehetnénk, csak még egyszer láthatnók azt a megszentelt földet, — röppent el ajkainkról az egyre visszatérő bús sóhajlás. Nem csoda hát, hogy búsúlgattunk. Aztán mivel, hogy igen meggyült bennünk a lelkünk mélyéig mardosó keserűség, Göre Gábor szavaival élve: ö.m.a.f. sirva vigadoztunk, hogy utána annál jobban búsúlhassunk és kesereghessünk. Fel-felcsattant egyiknek-másiknak ajkáról gyakorta a sok-sok szemrehányást és felette még több biztatást magában rejtő nagy buzdítás: „csak hogy egyszer tennénk is már valamit!”

Tettünk eddig is és teszünk ezután is, szólt kiegyenesedve, teljes meggyőződéssel dr. Farcádi Sándor László s jobbájával fején végig simított. Jegyezzétek meg, — folytatta — hogy az erdélyi lélek halhatatlan. Azt megölni soha senki sem tudta és nem is tudja. Az érzésben, a vallásban ez a lélek vitte és viszi a vezérszerepet. Mi erdélyiek a múltban egymásért éltünk. Ma is ezt tesszük. Idők folyamán példát mutattunk és mutatunk ma is arra, hogy Magyarországot Erdély nélkül el sem tudjuk képzelni. Sajnos, Erdélyt a maga valóságában nem ismerték soha. Nem volt százezer ember, aki ismerte volna. Költői hasonlatokkal gazdagítva beszédjét, rámutatott, nem csupán az erdélyi lélekre, hanem Erdély szépségére, kincsekben gazdag voltára. Felsóhajtott, hogyha mindezeket tudták és ismerték volna, bizonyára másképp bántak volna el idők folyamán Erdéllyel, mint ahogy elbántak. Mi annakidején is föltartuk sebeinket, eljajongtunk keserveinket, elpanaszoltuk bajainkat és orvoslást kértünk. Süket fülekre találtunk. Sorsára hagyták Erdélyt s azon javítani nem akartak. Leltári tárgyként kezelték. Csak arra volt jó Erdély a mindenkori kormányoknak, hogy képviselőket liferáljon. Mi erdélyiek nagyok, gazdagok és büszkék voltunk a magyarsághoz való tántoríthatatlan ragaszkodásban. Mindíg egynek éreztük magunkat szeretetben, önértetben, öntudatban és büszkeségben. Az együvértarozandóság érzetét ápoltuk állandóan. Ezt a szívünkéből és lelkünkéből nem ölhette ki semmi. Habár az 1916. évi oláh betörés és az impérium változás alkalmával is sorsára hagyták Erdélyt, Erdély még sem lett hűtlen soha a magyar hazához, melynek minden időkben részese és sorsátársa volt. Mindkét esetben Erdély népe volt az áldozat. Ennek ellenére szívben és lélekben ez a nép meg nem változott. Maradt annak, milyen volt. Ma is egynek érzi magát a magyarsággal és nélküle élni nem tud. A székeley szív tüze, heve, frissesége mindig ser-

kentő, bűzdítő hatással volt a magyarságra. Bennünk ma is olthatatlan lánggal ég a hazaszeretet szent tüze. Ez adja az életet a lomha testben. A szabadság szelleme volt életető elemünk a múltban és lesz a jövőben is. A székely, bárhova állította is a sors, mindig megállta a helyét. Mi vagyunk ma is a nagy felkiáltó jel, mely egyre figyelemzetet, a minél erősebb és nagyobb összetartásra, egybefogásra. Az oláh impérium alatt szenvedő székelységet segítettünk, támogatunk, búzdítanunk kell, hogy el ne essék, el ne sorvadjon, hanem, hogy éljen és tudjon még várni, tűrni és szenvedni, amíg út számára a szabadulás órája. Ez a gondolat vezéreljen. Adjon nekünk erős lelket az a tudat, hogy nincs megállásunk, nem lehet nyugalomunk és pihenésünk addig, míg meg nem láthatjuk szülőföldünk szép határát. Jaj lenne, ha mi anélkül halnánk el, hogy nem lenne, aki a kezünkben tartott fáklyát magasra emelje. Törököt, tatárt, mongolt és minden más csapást kihevertünk. Trianont is kiheverjük. Talpraállunk s újból szabad és független lesz Erdély s benne a Székelyföld. A székely őserő, a rendíthetetlen hit, kemény akarat és az összetartozatlanság érzete kovácsoljon össze minket a jövőben is és akkor eljön a feltámadás napja.

Az öreg diákok együttérzésüket, szeretetüket és megbecsülésüket szűnni nem akaró tetszésnyilvánításban fejezték ki. Majd dr. Csík-cekefalvi Fodor Antal királyi közjegyző beszélt a csíksomlyói pünkösdi búcsú nagy jelentőségéről, ahol a hívők óiási serege gyűlt az idén is egybe. Mint egy nagy és hatalmas élővirágcsokor, úgy nézett ki — mondta — az egybesereglett népek óriási sokasága, amikor pedig megindult ez a nagy sokaság a magasan lobogó tengernyi zászló alatt, hogy a kegytemplomtól elindulva eljusson a kálváriás úton a Golgotáig és onnan vissza a kegytemplomhoz, úgy nézett ki az ember sokaság, mint végeláthatatlan széles szalagú, állandóan hullámzó virágfüzér, mely körülfolyta, körülövezte a székely nép megszentelt búcsújáró helyét. Jóleső érzés és büszkeség tudunk, hogy Erdély katolikus hívő seregének ma a legfőbb pásztora, püspöke a székely Márton Áron, aki a csíksomlyói gimnáziumnak volt egykoron tanulója s ma velünk együtt öreg diákja. Márton Áron püspök magasztosan fogja fel hivatását. A lelki tisztaságban kívánja megtartani népét, mert tudja jól, hogy a hit magasztos világa a megpróbáltatások idején tisztultabb élet- és világfelfogáshoz vezet s ekkép megerősödik a lélek s ellentállóvá lesz. Fáradtságot nem ismervé küzd, dolgozik, munkálkodik népéért szüntelenül. Amikor gróf Mailáth Gusztáv püspök a reánehazetett szörnyű teher súlya alatt testben és lélekben megroskadt és kénytelen volt a püspöki méltóság tényleges gyakorlását abbahagyni, azt hittük, hogy a magáramaradt nyáj szét-széled. Nem így történt. Az isteni gondviselés nem hagyta el a székely népet. A székely szülők gyermeke a csíksomlyói gimnáziumba került és lett annak eminens tanulója. A gimnáziumból a gyulafehérvári papnevelő intézetbe került s majd innen vonult be katonának, hogy résztvegyen a nagy világégésben. Ki is vette részét becsülettel, helytállóan és vitézül. Majd újból pap lett. Tudása, rátermettsége, nemes szíve és fenkölt lelke pályáján egyre előbbre vitte s végül is eljutott Erdély püspöki székébe. Most, pünkösöd napján megragadta

az alkalmat és bemutatta népét s népének egész lelkivilágát, felfogását és gondolkodását a pápai nunciusnak, kivel együtt a gimnázium ablakából végignézte a székelység nagy lelki megmozdulásának külsőségeiben is impozáns és felejthetetlenül szép demonstrációját. A nuncius látva ezt a felvonulást, mélyen meghatódott s így szólt: „életemben ehhez foghatót soha sem láttam.“ Tudjuk, hogy a székelységre reánehazedő impérium alatt milyen nagy terhet kell Márton Áron püspöknek vállain elviselni. Kemény, izmos ez a váll. Keblében egy igaz székely szív dobog. Tudásban és tapasztalatokban gazdag ész és fenkölt lélek egyesült benne. Így az iskolák, egyházak minden gondja és baja — habár óriási teher — még sem fogja vállait összenyomni. Bátran és bizton véljük, hogy amint eddig, úgy a jövőben is megállja a helyét, akárcsak a harctéren s az egyes plébániákon és így bizton hisszük, hogy hű pásztora lesz nyájának és elviszi népét az ígért földjére. Kérte az isteni gondviselést, hogy Márton Áron püspököt teljes testi és lelki erőben a székelység boldogulására sokáig éltesse. Szünni nem akaró taps jutalmazta a mély gondolatokban gazdag beszédet. Utána Balázs András dr. apát kanonok állott fel szólásra és kijelentette, hogy dr. Fodor szavaira a távollevő püspök helyett ő érez magában kötelességet szerető szívvel válaszolni. Hogy ott van Márton Áron — mondta — a magas széken, azt székely lelkének köszönheti. Benne él és benne küzd a Hargita lelke. Miként a Hargita csúcsa a magasba tör, épp úgy Márton Áron lelke is a szellem és szabadság szárnyaival emeli fel sanyargatott népét. Ez a lélek száll belőle szét és ez a lélek elsősorban is az ifjúságot vette gondozásába. Ő maga vállalkozott a Szent József Szeminárium vezetésére. Szerető szívvel ölelte magához az ifjúságot. Lelki vezetője, útmutatója lett, és ez az ifjúság megérezte Márton Áronban nem csupán a szerető szívet, hanem a fenkölt gondolkodású embert is és örökre szívébe zárta. Ez az ifjúság Márton Áron vezetése mellett olyanná lett, mint maga Gábor Áron. Tudja jól, hogy a jövő az ifjúságé és ő az ifjúság révén akarja a székely népet újból arra a piedesztálra emelni, melyen évezredet meghaladó időn át állt. Néha köd, máskor meg hó borítja a Hargitát, de azért mindig csak Hargita. A köd eloszlik, a hó elolvad, a fák kivirulnak, balzsamos lesz a lég, felfrissül, ujjászületik minden, megerősödik a lélek és szárnyat ad az elérhető emberi kívánságoknak és vágyaknak. Nektünk nincs is elérhetetlen vágyunk. A mi vágyunk, a mi kívánságunk, hogy Erdély újból a miénk legyen. A székely lélek tartotta meg Erdélyt és ugyanaz a székely lélek fogja vissza is szerezni Erdélyt. Ennek a székely léleknek magasztosságára, öregbítésére és minden akadályon át való diadalára kéri az Úr Istennek az áldását. Frenetikus taps jutalmazta a lélekbemarkolóan szép beszédet.

Folytatása következik.

A szomszéd

Megállj román, ide hallgass :
Erdélyben sokat ne matass :
Úgysem karddal szereztél azt,
Nem is lehetsz benne vigaszt.
A jobbik eszedet szedd elő:
A magyarban van még erő!

Jólelkű s kedves a székely,
De ha karddal ver majd széjjel:
Megtudod mi a becsület!
Vendég húsz évig nem ülhet
Szomszéd telkén, mert a gazda
Egyszer mégis megsohajtja . . .

Erdély népét kizsartoltad.
Feljajdultak élők, holtak.
Meghallotta Hadúristen:
S most már rendet teremtt itt lenn!

Zabolai.

Lármafa

Barabás Irén okl. tanítónő, özv. Barabás Jánosné bájos leánya és Dr. Tomka Pál debreceni középiskolai tanár 1939. év pünkösdjén tartották meg Szegeden eljegyzési öröm ünnepségüket. Gratulálunk!

Vitéz Berde Károly dr. lett a dékán a pécsi egyetem orvosi karán. A erdélyiek Pécsi Otthona, mely tudvalevőleg Erdélyből menekült magyar-székely testvéreink összetartására alakult Pécs városában, szeretettel üdvözölte vitéz Berde Károly dr-t, a bőrgyógyászati klinika kitűnő igazgatóját abból az alkalomból, hogy őt, mint az Otthon elnökét a pécsi egyetem orvosi kara dékánjává választották.

Az erdélyi nők Szilágyi Erzsébet országos egyesülete június 2-án megtartott rendkívüli közgyűlésen egyhangú lelkesedéssel díszelnökké választotta Tasnádi Nagy Andrásnét. Ügyvezető elnök Szokolayné Tompa Márta, a kiváló szavalóművésznő lett, aki megnyitó beszédében hangoztatta, hogy néhai Bocskor Antalné alapító elnökő szellemében kívánja vezetni az egyesületet. A lemondott pénztáros helyébe Slavkovichné Félegyházi Mariskát választották. Szakosztályi elnökök: Reviczkyne Nagy Kamilla, Kapca Ilona, Koródy Jenőné, Éltes Zoltánné. Jegyző: Koródy Piroska. Titkárok: Papp Irén és Dézsi Anna. Ellenőr: Hozó Polixéna.

50 éves Érettségi Találkozó. (1889—1939.) „Hol vagytok ti régi játszó társak? Közületek csak egyet is lássak!” A nagy Petőfi sorai jutának eszembe most, amikor életpályánk végefélé jártában szólok hozzátok határokon belül és határokon túl elszórtan élő, kedves osztálytársaim, akikkel együtt ezelőtt 50 évvel, a kincses kolozsvári „Unitárius Alma-Mater” kebelében tettem érettségit. Megszólalok, hátha szavaim nem hangzanak pusztában el visszhang nélkül. Emlékezzetek! Adjatok életjelt magatokról! Erre kérek az annak idején aláírt kötelezvényünk értelmében, mint emlékeztetésre akkor felhatalmazott osztálytársatok. Ha választotokat kezeimhez veszem: a továbbiakról is tájékoztatni foglak mindnyájatokat. A nagy „Brassai-bácsi” szerint: Az ismétlátásig szeretettel köszönt osztálytársatok: Imreh József ny. főszolgabíró. Alsódabas, 1939. VI/10. (Pestmegye.)

Petőfi versek — finn nyelven. Mint érdekességet jegyezzük meg a következőket: Ilmari Wichmann finn lelkész, kinek anyja erdélyi származású, Lappországhban, Enontekiö-ben a paplakban Petőfi finn nyelvű költeményeire talált. Rokonuk, a neves finn költő: Otto Manninen fordította finnre többek között Toldit, Toldi estélyét és Petőfi számos költeményét. Az erdélyi származású finn anya azt írja, hogy a fordítások nagyszerűek.

A Vitézi Rend Zrínyi Csoportjának szegedi tagozata átszervezését megkezdette. A Zrínyi Csoport a katonaeszmény szolgálatában áll a tudomány, az irodalom, a képzőművészet és zene terén. Tagdíjat nem szed. Tagja lehet minden magyar állampolgár, férfi és nő, ha fedhetetlen előéletű. Kiadványainak átvétele tagjai részéről kötelező. A jelentkezést levelezőlapon a név, állás, vallás, lakcím és annak megjelölésével, hogy az illető mily irányban kíván bekapcsolódni, vitéz Kéray Endre Szeged, Boldogasszony-sugárút 43 sz. címre kell beküldeni.

Bános Gizella doktorrá avatása. Megható doktoravatás volt a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen június 7-én. Bános Gizella székely testvérünket avatták „summa cum laude” doktorrá, újabb bizonyság ez arra, hogy a székely vér babérokot szerez fajának. Dr. Bános Gizella egyetemi tanársegéd bizonynyal kiérdemelte a hosszú éveken át ernyedetlen kitartással folytatott természettani munkásságával e szép kitüntetés és büszkéek vagyunk reá, hogy székely nőink a székelység örök nimbuszát erősítik. (v. K. E.)

Lapunk fenntartására június hora a következő hozzájárulások történtek: Ádám Éva és dr. Szacsvay József 10—10 P, Tamás Károly és Futásfalvi Vargyassy Márton 5—5 P.

Irodalmi vita. Lapunk 1937. évi júliusában megjelent számaiban Gergely Gergely értékes tanulmányt írt „Szabó Dezső stílusa” címen. E tanulmányt különlenyomatban is megjelentettük a „Hargitaváralja Könyvei” kiadványsorozatunkban. A napokban Lugosi Döme dr. ügyvéd, a Főnőrkény Társaság elnöke kritikát írt Gergely Gergely tanulmányáról a „Szegedi Új Nemzedék”-ben. E kritikára kapunk Gergely Gergely tanár, községi albírónk tollából feleletet, amelyet anyagtorlódás miatt, sajnos — csak a jövő számunkban tehetünk közzé. A vita igen érdekesnek ígérkezik.

Lapzártakor kaptuk a hírt arról, hogy az Országos Gárdonyi Társaság f. évi június hó 10-én tartott közgyűlése, az elnöki tanács javaslatára, egyhangúlag tagjai sorába iktatta dr. Némegy Gyula társzerkesztőnket. Miután dr. Némegy Gyula munkásságáról és érdemeiről méltóképpen kívánunk megemlékezni, helyszűke miatt a legközelebbi számunkban adjuk megbecsülésre méltó egyéniségének és példaadó önzetlen honfiúi céltörekvéseinek összefoglaló jellemrajzát.

A budapesti és környéki erdélyi magyarság és székelység június 4 én este 8 órai kezdettel Damjanich-utca 58 szám alatt társasvacsorát rendezett a szegénysorsú székely munkásgyermekek nyaraltatási alapja javára.

Kérelem a new yorki szerkesztőségünkhöz. Alulírott zabolai Nagy Árpád nyug. ir. főtitzt (Szeged, Marstér 8 sz.) kéri a „Hargitaváralja” new-yorki szerkesztőségét, hogy a csíkkozmási származású

Boga János volt kárpitos tartózkodási helyét kikutatni és velünk közölni szíveskedjék. Boga János a világháború előtt Bukarestből vándorolt ki New-Yorkba. Nős. Alúllrotnak első unokatestvére és sürgős összeköttetést keres vele. Zabolai Nagy Árpád.

Erdélyi hírek

Letartóztatás. Csíkszenttamás községben a közbirtokosság gyűlést tartott, melyet az illetékes román járásbíró vezetett. A vagyongazdálkodási intézkedések körül éles vita keletkezett és a járásbíró szavazást rendelt el. Bálint István Bács községi közbirtokossági tag a bíró előtt magyarul kifogásolta az eljárást és hangoztatta, hogy a bíró nem lehet tisztában a dolgokkal, mivel nem tud magyarul. A járásbíró csendőröket hozatott és Bálint Istvánt a brassói katonai börtönbe kísérték. Bálint a kihallgatás során is fenntartotta állítását.

Az új román iskolai törvény. A magyarság vezetőinek közbelépésére hatályon kívül helyezték azt a sok keserűséget és sérelmet okozó rendelkezést, mely névelemzés alapján intézte az elemi iskolai felvétel ügyét és amelyért oly sok éven át megszenvedtek magyar testvéreink.

Írástudatlanok Romániában. 1930. év végén Románia 18,057.028 összlakosságából 7 éven felüli egyének száma 14,524.878, akik közül az írni-olvasni nem tudók száma 6,200.568. A városok lakóitól elkülönített 11,362.886 falusi egyén közül írástudatlan 5,490.050. A számok beszélnek és mi csodálva csodáljuk mögötte a „román kultúrfölényt.”

Választások Romániában. Szavazati joggal csak a 30 éves írni-olvasni tudó földművelői, ipari- és kereskedelmi, vagy szellemi tényleges munkát végző román állampolgárok rendelkeznek. Egész Romániában valamivel több, mint két millió ilyen választót írtak össze. A szenátorokat az elismert szakmai testületek vezetőségi tagjai választották, kiknek száma 1108. Összesen 88 szenátort és 258 képviselőt választottak. Minden foglalkozásbeli választó csak a saját foglalkozásuknak megfelelő jelöltre szavazhatott, akiknek fényképe a szavazó lapon volt. A választó azt a szavazólapot választhatta ki, akire szavazni akart.

Kilenc magyar képviselőt és két szenátort választottak meg Erdélyben. A képviselők a következők: Orosz Károly, Teleki Ádám gróf, Soós Oszkár, Tompa Lajos, Péter János, Bartha Ignác, Ludwig Gyula, Kovács Gyula dr. és Filó Ferenc dr. Kellő szavazat hiányában kibuktak hatan, még pedig: Asztalos Sándor, Jósika János báró, Bakos János, Szentkeresztly Béla báró, Boér Sándor és Toldalaghy Mihály gróf. Simon Gyula dr. orvos jelölését nem fogadták el. A szenátusi választásokon a magyarok közül csak Bánffy Miklós gróf és Gyárfás Elemér jött be. Három magyar jelölt: Barabás Endre, Szabó Béni és Martzy Mihály kiesett. A németek egyetlen szenátusi helyet sem kaptak.

Józseffalva. Megemlékeztünk már arról a borzalmas tűzvészről, mely nemrégiben elhamvasztotta a bukovinai Józseffalva csángó telepés községet. A tüzet Beraru Ilie román gazda 12 éves féltestvére, béna és félkegyelmű fiú gyújtotta a csűr mellett, hogy játszópajtásával kukoricát pattogtassanak. Az elhamvadt értékek között is külön veszteség az odavesztett gyönyörű magyar ruhák, varrottas ingek, szoknyák, mintás csizmák, párna-bütök, és a nemzedékeken át őrzött 300 varrottas minta.

Csodaként beszélik, hogy a tűz által már körülfogott és vörösen izzó bádogte ejű magyar kath. templom, a Székely Albert ezermester órakészítő műve, a toronyban levő híres faóra és az útszelen álló fakereszt, mely mellett az élő fák is elhamvadtak: — épen maradtak.

Bánffy Miklós gróf tízezer leit adományozott, a szomszéd községek pedig házak építését vállalták az elhamvadt község lelkésze Németh Kálmán dr. kezdeményezésére. Az erdélyi magyarság pedig országos gyűjtést indított.

A Kolozsvár—Nagyvárad között közlekedő autóbusz június 1-én Csucsra mellett felborult és egy mély szakadékba zuhant. 15 utas megsebesült, 1 pedig szörnyethalt.

Községi Élet.

Gyömrő.

Hargitaváralja Jelképes Székely Község Gyömrői Társközségének előljárósága június 4-én, vasárnap délután 3 órakor a Soponyai vendéglő udvari részén épült községháznál gyűlést tartott.

Szeged.

A községi életben közelben beálló nyári szünidőben is ébren akarván tartani a lakosság érdeklődését az erdélyi gondolat munkálása iránt, a község előljárósága elhatározta, hogy a nyár folyamán vetítettképes előadásokat fog tartani Erdélyről. Az előadásokat Barcsay Károly gyógyszerész székely testvérünk fogja tartani a szegedi község rendezésében az egyetemi ifjak segítségével. Itt említjük meg, hogy a testvériség ápolása érdekében kirándulásokat is fogunk rendezni Szeged környékére, amely alkalmakkor ismertetni fogjuk a bennünket érintő és várható erdélyi eseményeket.

GÓBÉSÁGOK

Góbé tanügy.

Magaviselet. Apa: Tanító úr az ünnepélyt azzal fejezte be, hogy éljen Nagyrománia és utána rászólt fiamra, hogy megbuktatja magaviseletből. Mit csinált a gyerek? Tanító: Hallgatott.

Hittan. Székelyföldi iskolában az oláh tanfelügyelő megjelenik

a hitanvizsgán és ő is ad fel egy kérdést: mi következik a halál után? K. góbé: Temetés. Tanfelügyelő: Na, de aztán? Gondolkozzál csak, hogyan végződik a hiszekegy? Kicsi góbé: Amen. Tanfelügyelő: De közvetlen előtte mi van? K. góbé: Irúl-pirúl, izeg-mozog, nagyokat nyel. Tanfelügyelő: Na, csak bátran; nem kell mindjárt megijedni, mert én itt vagyok. K. góbé: Hiszek Magyarország feltámadásában.

Székely nyelvtan. Tanító: Mondj egy mondatot, melyben múlt idő is van, meg jövő idő is. Például, Magyarország nem volt, hanem lesz. K. góbé: Románia nem lesz, hanem volt.

Történelem. Tanító: A Hugenottákat Szent Bertalan éjszakáján legyilkolták. Kik voltak a Hugenották és hol történt az eset? K. góbé: Bizonyosan a Húnok nevét hosszabbították így meg és Erdélyben történt.

Székely földrajz. Tanító: Mekkora Románia területe? K. góbé: Nem tudom. Tanító: Még ezt sem tanultad meg? K. góbé: Nem érdemes, mert hallottam, hogy Anglia garantálta határait, mint Csehországot. Tanító: Azt már megcáfolták. K. góbé: Akkor meg épen.

Székely számtan. Tanító: Tíz magyar katonát megtámad száz oláh. A magyarok sortűzet adnak, elesik tíz oláh katona. Mennyi marad? K. góbé: Húsz! Tanító: Hát az hogy lehet? K. góbé: Marad tíz magyar és tíz lelőtt oláh. A többi elszalad.

Székely fizika. Székely és oláh fiúk orosz kuglizót csináltak. A nehéz golyó hosszú kötélen lóg, alatta a bábok. Meglendítik a golyót, mint egy ingát és úgy üti le a bábokat. Tanító: Mondjátok gyerekek, mi is ez a felfüggesztett golyó tulajdonképpen? K. góbé: Oláh veszedelem.

Torna. Tanító: Mondtam, hogy sorakozzatok arccal napkelet felé. Mért csináljátok fordítva? K. góbé: Mert mi nyugatról várjuk a napfelkelét.

Sport. Ugyan hova gondoltál, hogy sípolás előtt belerugtál a labdába. K. góbé: Az oláh tanító fejére.

Pályaválasztás. Erdélyben is divatba jött a végzett tanulók pályaválasztása iránt érdeklődni. Székely Árontól is megkérdezik: Na Áron, hát te mi leszel? Áron: Magyar katona.

*

Találkán. — Mi az? Maga borotvátlanul jön a találkára? — Dehogy instálom, csak a sok várakozásba kinőtt a szakállam.

Ovatosság. A szomszéd lakásban az anyós nevenapját ünnepelik. A vékony falon áthallatszik a hangos felköszöntő: „Isten éltesse sokáig!” Az utolsó szó azonban igen halk volt. Vajjon miért? — Hogy az Úristen meg ne hallja, — jegyzi meg egy 16 éves kis leány székelyesen.

Szavazzunk! Ugyanezen családi ünnepen felmerül a kérdés, hogy a sokgyermekes anyós közeli születése napját melyik gyermeknél üljék meg. A gyermekek között nagy a versengés, végre a vők és menyek abban állapodnak meg, hogy erre szavazni kell. — Ugyan minek! Szól az anyós. — Mert most titkos szavazás van. Hangzik az ártatlan felelet.

Egy kívánság. Álmomban román katonaszökevény voltam és egy nagy hideg pusztába tévedtem. Már majd megfagytam és majd meghaltam éhen. Egyszer csak nagy tábortűzet látok. Amint közeledem, találok egy egész dombot kukoricalisztből, az alján egy halom szalonna és az egészet nagy román tábori őrség állja körül, reám emelt fegyverekkel. Na most végem van.

Nagyot fohászkodom: Úristen! Szeretnék élve menekülni, de az es hiába, mert enni es szeretnék, meg melegedni es szeretnék, különben éhen fagyok. Uram! Legalább egy kívánságomat teljesítséd!

Hát előttem terem Szent Péter és rám förmed.

— Te szerencsétlen! Ha már az Úrhoz fordultál, hogy lehet ilyen helyzetben csak egyet kívánni? Az Úr meghallgatott, de csak egyet kívánhatsz.

— Hát úgy es jó, mondok, szeretnék az egészből puliszkát csinálni.

Székely ízlés. — Mi ízlenék jobban? Borovicska a Tátrában, vagy borvíz Borszáken?

— Borovicska Borszáken.

A.

Milyen világ van? Udvarszéki székely atyafiak fát szállítottak eladásra Dicsőszentmártonba. Útközben egy falusi korcsma előtt megálltak „szusszantani.” A négy fásszekér ottmaradt a vendéglő előtt. Az atyafiak bemennek a vendéglőbe egy kis seritalra. A négy szekér mellett őrizetül ott állt egy 13—14 éves sudárnővérsű székely fiúcska. Arra jött a falu egyik birtokosa s oda szólt a legénykének:

— Eladó ez a fa?

A fiú felpillant, végig mustrálja a nadrágos urat s tisztességtudóan feleli:

— Az vóna...

— Mit kérsz érte?

— Én nem tudom. Édesapámék ebbe a helybe kijönnek a kocsmából s ők megmondják.

Hogy az idő teljék, a birtokos szóbaelegyedik a fiúcskával:

— Hát hová valósi vagy öcsém?

— Én-e? Udvarhelyszéki, siklódsí.

— Hát te akkor székely vagy?

— Én? A vónék...

— Aztán milyen világ van most arra nálatok?

A legényke kétszer-háromszor rápillant a nadrágos úrra. Lát-szik rajta, hogy tekergeti az eszejárását s kicsit habozik is, mert bizalmatlan az ismeretlennel szemben. Hogy megmondja, milyen világ van otthon, Siklódsdon? Kérdezni könnyű, de nehéz az ilyen kérdésre röviden olyan választ adni, hogy abban minden benne legyen. A tisztességgel feltett kérdésre azonban tisztességgel felelni illik. A legényke végül így adta meg a választ.

— Hát tudja az úr. Nálunk nappal napvilág, éccaka hódvilág vagy.

Bardócz Salamon.